

ээрэмшлэрэр ары, — ело
Шхъэлэхьо Аскэр. — Ар-м
гъэсэныгъэмкIэ и Министерствэ
мышэм апае хушъхьафыкIыгъэ
курсэу афызэхичагъэхэр икыу-
штхп, ац тапкIа зегъэушом-
бгъугън афе. Адигейм кэкIо-
жыгъэ нэгырэ 500-м щышэу
300-мэ ильэситIум кыкIоцI
фитыныгъэ тхылъхэр арагыгъэх.
Мыхэм анэмкIэу нэгырэ
40-м ехумэ паспортхэр ялэху
кьэкIожыгъэх. Ахэм ялоф нахь
псынкI, нахьбэм бзери ашIэ.
Тильэккыгъухэм врач, инженер
сэныхатхэр зилэхэр бзу ахэтых.
ГушIолм пае, псэольшэ фирмэу
«Адигьомстроим», редукто-

ТИЮБИЛЯРХЭР

Политическэ шIэныгъэмкIэ докторэу, профессорэу, естественнэ шIэныгъэмкIэ Урысые академием ыкIи телевидением и Урысые академие яакадемикэу КIэрэщэ Аслъанбэч ыныбжъ илъэс 65-рэ зэрэхуэрэр джырэблагъэ хигъэунэфыкыгъ. Адыгеим ыцызлашIэрэ цIыфхэм ар ащыщ. ЛъэкIоцIэ цIэрыIор арэп ащ лъапсэ фэхуэгъэри. СэнаушIыгъэ инэу хэлъымкIэ, иофшIаIэIэ, зыфежыгъэр щыIэныгъэм щыпхыришын шэнэу хэлъымкIэ зыцIэ зыфэзышIыжыгъэ цIыф.

1971-рэ илъэсым Къэбэртэе-Бэлъыкар къэралыгъо университетым тарихымрэ филологиемрэкIэ ифакультет къызеухым джы зыщылэжъэрэ отраслэр ары иофшIэн зыщыригъэжъэ-гъагъэр, къыгъэшлагъэм инахыбэр ащ ритыгъ пIоми хэуконыгъэ хуэщтэп. Гъэзетэу «Адыгейская правда» зыфиIорэм, нэужым Гъэзетэу «Комсомолец Кубани» Иоф ащишлагъ, ащ даIоу Коммунистическэ партием исатырэ хэтыгъ, КПСС-м ихэку комитет исекретарыгъ. Адыгеим телевидение иIэ хуным ары икIэщэ-кIуагъэр ыкIи 1992-рэ илъэсым къыщыублагъэу 1997-м нэс АР-м и Къэралыгъо телерадиокомпание ипэщагъ. Ащ ыуж ар АР-м хэутын ИофхэмкIэ, къэбархэмкIэ ыкIи общественнэ-политическэ прогнозхэмкIэ иминистрагъ. Непэ Волгоград хэкум и Къэралыгъо телерадиокомпание икыутамэу «ГТРК «Волгоград-ТРВ» зыфиIорэм идиректор.

КIэрэщэ Аслъанбэч УФ-м культурэмкIэ изаслуженнэ ИофшIэ, Лъытэныгъэм ыкIи ЗэкIошныгъэм яорденхэр къызыфагъэшхошагъэхэм ащыщ, Урысыем именеджер анахь дэгъоу къыхахыгъагъ, Волго-

ЫцIэ ежъ зыфишIыжыгъ

рад хэкум и Къэралыгъо премие ыкIи Урысыем ижурналистхэм я Союз мы хэкумкIэ иорганизацие итын анахь лъапIэу Каннуниковым ыцIэ зыхыбэрэм ялауреат. Джырэблагъэ июбилей ипэгъокIэу Адыгеим ижурналистхэм яупчIэ зауэмэ ащ джэуапхэр къаритыжыгъэх.

— **Аслъанбэч, непэ Волгоград хэкум Иофэу щыпшIэрэм, ар зэрэ-лэыбгъэкIуатэрэм кIэIэу уакытегушчы-лагъэмэ дэгъугъэ.**

— Сызипэщэ телерадиокомпаниер шIолъыр компание анахь инэу къэралыгъом итхэм ащыщ. Ащ урыгушхонэу щыт, ау ар ИофшIэнышху ыкIи пшIэ-рылI инхэр къегъэуцух. Илъэс 11-м къыкIоцI компанием зэхьокIыныгъэу щыхуэгъэр макIэп. Коллективым къыщегъэ-жыагъэу техникэ анахь цыкIум нэсыжъэу непэ нэмыкI шъыпкъэх. Мыщ шылэжыгъэ нэбгы-рабэм непэ федеральнэ каналхэм Иоф ащашIэ, мымакIэу гъэжыагъэхэр ащашыхэш, ащи урымыгушхон плъэкIыщтэп. МазэкIэ узэкIэIэбжыкIэм, патриотизмагъэм фэгъэхыгъэ фильмэхэм я Дунэе телевизионнэ фестивалэу «Вечный огонь» зыфиIорэр тителерадиокомпание щыкIуагъ. Ащ фэдэ Иофтхэбзэшхом изэхэщэн сыхахь хэсшIыхьан амал зэрэ-сийэр згъэшлагъоу такыкхэр

къысэкIуштыгъэх, ар зэрэзэшIосхышгъуэмэ сырэгущо. Джащ фэдэу непэ телевидением иканалиплIымэ, радиом иканалищымэ, Интернетым тикъэ-тынхэр ащэкIох, тигъэзет къы-дэтэгъэкIы. Цифровой шIыкIэм тетэу тикъэтынхэр къыдэкIынхэм зыфэтэгъэхъазыры, ащ пае тиоборудование зэрэщыгъэу зэблэтэхуэ ыкIи илъэсныкIокIэ ащ тытехьан гухэлъ тIэ. Ащ имы-закъоу чэщи мафи къыдэкIынэу шIолъыр канал тэгъэхъа-зыры. Арышъ, ИофшIэнэу тигъэр макIэу пIон плъэкIыщтэп.

— **Иофэу бгъэцакIэрэр пштэмэ... Сыда анахь шхъалэу непэ узыгъэ-гумэкIырэр, уналэ зыте-тыр?**

— Телевидением идунай зэхьокIыныгъэ инхэр фэхуэх. Цыфхэм ядунэееплъыкIэ, ягупшысэхэр СМИ-м лъэшэу епхыгъэ хуэгъэх. Телерадио-кытхэм къауатэрэр, ямэхъанэ зыфэдэщтхэр ары анахьэу узыгъэгумэкIын фаеу хуэрэр. Ащ цензурэкIэ е фитыныгъэхэр зэрэIыпхыхэрэмкIэ зыпари хэпшIыхъашуэщтэп, бэшлагъэу ар къыдгурыIуагъ, тыушэтыгъа-хэу щыт. Сэ сишIошIыкIэ, ащ хэкIыплэу иIэр зы — кадрэхэм лъэшэу Иоф адэпшIэн фае. Телерадиокомпанием Иоф сишIэ-нэу къаIорэ пэпчэ сэ сшхъэ-кIэ нэIуасэ зыфэсэшIы, бэрэ сидэгущыIэ, щыIэныгъэм еп-лъыкIэу фытиIэхэмкIэ тызэдэ-гуащэ. Ащ имызакъоу, компа-нием идунай, ищыIэныгъэ икыоу къагурыIоным фэшI, тимузей ятэгъэлъэгъу. Джащ фэдэу нэбгырэ пэпчэ гъэхъагъэ ышIыгъэ-мэ е къыдэмыхуэгъэ щыIэмэ, зэрэколлективэу дэтэгощы. Цыфым зыфэгъэзэгъэ Иофыр зэрэзэшIуихыштым шIошъху-ныгъэ фебгъэшIыныр анахь шхъалэ. Сэ ар щыIэныгъэм щы-суушэтыгъ, лъэшэу къызэрэз-делагъэри сэшIэ, ары ишIуагъэ къэкIонэу сызкIэгугъэрэр.

— **Республикэм имы-сыхуэ, хымэ чIыгу щып-сэхуэ, ау гъэхъэгъэ ин зышIыгъэу адыгэхэм къахэкIыгъэр макIэп. Ори ахэм уащыщ. О**

уишIошIыкIэ, сидэу-щтэу ар цыфым къыз-дигъэхуэн ылъэкIыра?

— Сэ сшхъэ-кIэ щысэ зы-тесхын цыф Iушыбэ, цыф гъэ-шIэгъоныбэ, ИофшIэныр шIу альэгъоу, гъэхъагъэхэмкIэ ар лъагъэкIуатэу, къыныгъохэр ашхъэ Iэтыгъэу къызэпачы-гъэхэу салуклагъ, сищыIэныгъэ къыхэхъанхэу хуэгъэ, Иоф адэс-шлагъ. Ахэм бэ сызфагъэса-гъэр, къысхалъхъагъэр. Ахэм яшIуагъэкIэ сисэнэхъат ыкIи организатор Иофым сафэгъэ-сэгъахэу, щыIэныгъэм сипсы-хъагъэу, къыныгъо пстэуми са-фэхъазырэу Волгоград сыкъэ-кIуагъ. ЕтIани, ИофшIэным ымыгъэшхъахэу, ащкIэ къы-дезыгъэштэн гъусэхэр зыфэ-зышIыжъэу, пшIэдэкIыжыым къымыгъаштэрэр ары зыгорэ къызыдэхуэрэр. ТекIоныгъэу шIыхэрэр коллективым дэгбо-щышгъунхэ фае. Джащыгъум пстэуми урящыкIэгъэщт.

— **Адыгеим бэрэ укъэклон олъэкIа?**

— ГухэкIымы, ар бэрэ къыз-дэхуэрэп, ау амал пстэури къыз-фэгъэфедэзэ, республикэм ихухуэрэм зыщысэгъэгъуазэ, зыпари блэстIупщырэп.

— **Сыда зэхьокIы-ныгъэу плъэгъурэр?**

— Республикэм хэхьоныгъэ езыгъэшIын, лъызыгъэкIотэн амалыбэ иIэ хуэгъэ. Рэхъатны-гъэу, шэн-хэбзэ гъэнэфагъэу илхэмкIэ адрэхэм къахэщыш, ар дэгъу. Туризмэм зиушхом-бгъунэу зэрэригъэжыагъэм уегъэгущIо. Политическэ зэпэ-уцужь, цыхъэ зэфэмшIыжы-ныр зэрэщымыIэжыыр нафэ.

— **Тхъауегъэпсэу уах-тэ къыхэбгъэкIи тиуп-чIэхэм джэуапхэр къы-зэрэптыжыгъэхэмкIэ.**

*Зыгъэхъазырыгъэр
ХЪУТ Нэфсэт.*

Мыекъуапэ наркотик дэрэмылъ

Мэкьюгъум и 26-р — наркоманием пэуцужыгъэ-ным и Дунэе мафэу хагъэунэфыкIы. Ащ къыды-хэлъытагъэу медицинэ профилактикэмкIэ Адыгэ рес-публикэ Гупчэр кIэщакIо зыфэхуэгъэ Иофтхэабзэу «Мыекъуапэ наркотик дэрэмылъ» зыфиIорэр куль-турэм и Унэу Мыекъуапэ дэтым щыкIуагъ.

Гупчэм иврач шхъалэу Мэт Заремэ къызэриIуагъэмкIэ, ящэнэрэ илъэсэу мыгъэ мыщ фэдэ Иофтхэабзэ зэхашъ. Мые-къуапэ щыпсэурэ нэбжыкIэхэр ыкIи ублэпIэ еджапIэхэм ачIэс кIэлэцIыкIухэр ащ къы-рагъэблэгъагъэх. Иофтхэабзэр зэхашэнымкIэ IэпыIэгъу къа-фэхуэгъэх Мыекъопэ админи-страцием гъэсэнныгъэмкIэ и Комитет, наркотикхэм апэшIуе-кIогъэнымкIэ къэралыгъо къу-лыкIоу Адыгэ Республикэм щыIэр, къэралыгъо бюджет уч-реждениеу «Адыгкино видео-прокат» зыфиIорэр, Мыекъопэ

къэлэ администрацием куль-турэмкIэ иотдел, нэмыкIэхэри.

Мы Иофтхэабзэм наркотикыр щынагъоу зэрэщыгъэр, ащ къы-зыдихьын ылъэкIыштыгъэ тхъа-мы-кIагъохэр къызыIотыкIырэ сур-рэтхэу кIэлэцIыкIухэм аIэIэ ашIыгъэхэр культурэм и Унэ къыщагъэлъэгъуагъэх. Джащ фэдэу цыфым лъыдэкIуае иIэмэ, ащ иинагъэ ыкIи къыш-чырэр зыфэдызэр зэригъэшIэнэу фаемэ, нэмыкIэхэмкIа а чышIэм Краснодар дэт къэралыгъо ме-дицинэ университетым иапэрэ курс шеджэрэ студентхэр щыс-хэу Иофтхэабзэм къэкIолла-

гъэхэм яфэIо-фашIэхэр аща-фагъэцэкIагъэх.

Иофтхэабзэр едзыгъуитIоу зэтеуыгъагъ. Апэрэм нахь цыкIухэм апае хэушхъафы-кIыгъэ концертыр кIэлэцIыкIу творческэ коллективхэм къа-тыгъ, нэужым шэн дэйхэр зы-умысырэ пшысэ цыкIур къа-фагъэлъэгъуагъ. Джащ фэдэу Наркоконтролым иIoфшIэхэр Иофтхэабзэм къышыгушIа-гъэх. Наркоманиер уз хылыгъэу зэрэщыгъэр, ащ тиныбжыкIа-бэ зэрэклодылIэрэр къаIуагъ. Ахэм тиныбжыкIэхэр ащы-ухуэмэгъэнхэ зэрэфаер къыкIа-гъэтхызыз, псауныгъэм зэрар езыхыштыгъэ шIыкIэхэр щыгъэзые-гъэнхэмкIэ шIэгъэн фаехэм кIэлэцIыкIухэр ащагъэгъоза-гъэх.

Мэт Заремэ къызэриIуагъэм-кIэ, мы Иофтхэабзэр джыри лъагъэкIотэгъэщт. АР-м псауны-гъэр къэухуэмэгъэнымкIэ и Ми-нистерствэ иунашъо къыды-хэлъытагъэу республикэм ит кIэлэцIыкIу зыгъэпсэфыпIэхэм

Иофтхэабзэм икIэщакIохэр кIо-хэзэ акциер щырагъэкIокIыштыгъ. КIэлэ Iэахъохэр тугыным, нар-котикым ыкIи шъон пытэхэм ащыгухуэмэгъэнхэмкIэ зэдэгущы-цIэгъухэр адашIыштых.

АР-м и Наркоконтроль иIo-фышIэу Марина Роловам къы-зэриIуагъэмкIэ, мы аужырэ илъэситIум наркотикым пы-щагъэ хуэгъэхэм япчъагъэ зэхапшIэу хэхъагъ. Непэрэ

мафэм ехуэлэу республикэм зэкIэмкIи наркоман нэбгырэ мини 2-м ехуэ исэу агъэунэ-фыгъ. Ахэм ащыщэу нэбгыри 8-р Iэахъох. Мы гумэкIыгъом къыпкырыкIыхэзэ, кIэлэцIы-кIухэр наркотикым щыухуэ-мэгъэнхэм фэшI къулыкIум иIoфшIэхэр еджапIэхэм кIо-хэзэ Иофтхэабзэ зэфэшхъафхэр афызэхашэх.

КИАРЭ Фатим.

ЛЪЭПКЪ ЮФХЭР

Къэкложьыхэрэм ахэхъо

Дунаим щыхъурэ-щышлэхэрэм яхьыллэгъэ къэбархэу кытлэагъэлэсхэрэм атегъэпсыкыгъэу угупшысэзэ о пшхьэклэ зэфэхьысыжхэр пшлынхэм фэшл уполитыкышхонэу имыщыклагъэу кытлэагъэлэсхэрэм яхьыллэгъэу алыгъэхэр хэгъэгумим ялшышхьэхэм джырэблагъэ зэлуклэгъоу ялагъэм фэгъэхьыгъэ къэбархэу гупчэ телевидением кытыгъэхэм кызырагъэлаагъорэмклэ, США-р зипэщэ купым бэшагъэу гошчыгъах хьугъэ дунаир икларыклару гошчыжыгъэным ехьыллэгъэ политикэу зэрехьэрэу ыгъэтлыгынэу фаеп. Кларэклэ зэхэлхьэ шлыкларэ Урысыем кытелунклэхэзэ тагъэщынэным, тызыгагъэуцонным, энергосехьэ къэлауагъэмклэ анахь баеу щыт къэралыгъохэр алэ илхъу агъэпсыным яшпыпкъэу пылтых. Джащ фэдэу непэ дунэе политикэшхом бэ къеполлэн плэкыщтыр. Ар тыгу къэдгъэкыжыгъэу фаеу зыклархэр тилъэпкъэгъухэр бэу зыщыпсэухэр Сирием илофи зэлуклэгъум игъэклотыгъэу шытегушыллагъэхэ ары. А къэралыгъо купым япашэхэм сыдыр лэныкыоклы цыхьэ афэпшы хьунэу зэрэщымытыр нафэ кешы зэкларэ Сирием ехьыллэгъэ а зы политикэр зэрэзыдалыгъым, «демократие нэпцыр» ялашэу ежхэм яшлоигъоныгъэхэр пхырашынхэм зэрэпылхэм. Къызэратыгъэмклэ, кытелунклэхэзэ

Сирием иправительство зэхьоклыгъэн зэрэфаем Владимир Путини дыригъэштэн фаеу хьугъэ. Сыда аш кыклархэр? Ар гурылогъуаеп. Правительство зызэрахьокларэ, тилъэпкъэгъоу зэкларэ а хэгъэгум шыпсэухэр кыкларжыгъэным, нэмык хэгъэгум кложыгъэхэр фаеу хьушты. Тихэгъэгукларэ, анахьэу адыгэхэмклэ, ар кыныгъошхошт.

Адыгэ Республикэм лъэпкъ юфхэмклэ, лэклэб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырлэ зэпхыныгъэхэмклэ ыкли къэбар жьугъэм иамалхэмклэ и Комитет кытлэагъэлэсхьэ пчъагъэхэм нафэ кызырашлырэмклэ, Сирием кыкларжыгъэ тилъэпкъэгъухэу Адыгеим къэкложьыхэрэм япчъагъэ хэхьэ. Гушылэм пае, 2013-рэ илхъэсым имэлылфэгъу мазэ и 22-м ехьулэу нэбгырэ 362-рэ хьурэ унэгъуи 100, студент нэбгырэ 62-рэ ыкли унагъо зимыгъусэ нэбгырэ 31-рэ (зэкларэмклэ нэбгырэ 455-рэ) Адыгеим шыпсэуштыгъэмэ, мэкьюогум и 18-м ехьулэу пчъагъэр 494-м нэсыгъ, унэгъуи 10-клэ нахьыбэ хьугъэх. Къэкложьыгъэхэр непэ псэуми анахьыбэу зыщыпсэухэр чыплэхэр — кьалэу Мыекьуапэ (нэбгырэ 264-рэ хьухэрэ унэгъо 79-рэ), Тэхьутэмыкыое районимклэ къуаджэу Пэнэхэс (нэбгырэ 61-рэ хьухэрэ унэгъо 12). Шапсыгъэ къуаджэхэр зэкларэмклэ нэбгырэ 81-м псэуплэ афэхьугъэх.

Адыгэ Республикэм гъэсэныгъэмрэ шлэныгъэмрэклэ и Министерствэ лэклэл пчъагъэхэм кызырагъэлаагъорэмклэ, Сирием кыкларжыгъэхэм яклэлэцлыклару 68-рэ Адыгеим шырагъаджэ:клэлэцлыклару 50-р кьалэу Мыекьуапэ, 4-р Адыгэкьалэ, 12-р Тэхьутэмыкыое ыкли 2-р Шэуджэн районим. Мыекьуапэ дэт клэлэцлыклару лыгыплэхэм Сирием кыкларжыгъэхэм ялфыгъэхэу нэбгыри 9 ащалыгъ. Шы-лэныгъэм кызырагъэлаагъорэмклэ, шырагъаджэхэрэр, шапхьэрэр нахь псынклэу чыплэм есэхэу хабзэш, ахэм Адыгеир егъэшлэрэ унэу зэрэфэхьуштыгъэм уехьырэхьышжыгъэу шытэп.

Зэкларэм ашлэ шылэныгъэмклэ узычлэсшты унэ зэбгъэгъотыныр, узэрпсэуштыр кызылхьыгъэхьэшт лэпшлэн уилэныр ыкли бээр пшлэныр зэкларэмэ анахь лэпшхьалэхэу ыкли анахь зэшлохыгъуаехэу зэрэхьухэрэр. Зэрэщыт шыпкьэр къэшлэгъуае, ау кызырэрпсэхьуштыгъэмклэ, зэо-банэ зыпцыклорэ хэгъэгум егъэзыгъэклэ кыкларжыгъэу цыфым зычлэ къетлогъэ кыныгъохэр зэрэзэшлуиштыт мылхьу кызыдырхыжышхуштыгъэм. Ары унэ лэпшр анахь кыныгъэу зыкларэтыгъэрэр. Мары къэкложьыгъэхэм ащышхэу унэгъуи 6 нылэп фэтэр зыщэфышхьугъэр ыкли чылэхэм унэ кьащызыщэфыгъэхэр унэгъуи 4-м джырэклэ шлокларгъэп.

Зэфэхьысыжхэм кызырагъэлаагъорэмклэ, къэкложьыгъэ пчъагъэу ыпшхьэкларэ кыштыгъуагъэм шышхэу нэбгыри 123-м зэрпсэуштыр кызылхьыгъэным лэпшлэн кьазэрафагъотыгъэм уимыгъэгъушлэн ылэкыштытэп. Зымы емылхьэу зэрпсэуштыр цыфым кыгъэхьэн амал илэ зыхьукларэ, ыгукларэ нахь шхьафитэу зилыгъэжыгъэным елэкы. Къэкложьыгъэхэм лэпшлэн кьафэгъотыгъэнымклэ Адыгеим ихэбзэ кьулыкхьухэрэм бизнесым шылажыгъэхэрэмрэ яшлуагъэ кьагъагло. Непэ а лэпшр зэшлохыгъошлу дэдэу шымыт нахь мышлэми, бээр алэ кызырэрэагъахьэрэм, чыплэм зэрэсэжыгъэхэрэм ыкли сэнэхьатэу ахэлтым ялгытыгъэу лэпшлэн кызыфагъотыгъэхэрэм япчъагъэ тапэкли зэрэхьышхьыгъэ шэч хэлтэп. Сирием кыкларжыгъэ тилъэпкъэгъухэм нахьыбэу лэпшлэн кызылаагъотыгъэр псэолэшлыныр ары. А лэныкыом непэ нэбгырэ 64-мэ лэпшр ашлэ. Инженер сэнэхьатэу ялэмклэ нэбгыри 2-мэ лэпшлэн кьафагъотыгъэ. Фэлэ-фашлэхэр гъэзэклэгъэнхэм чыплэ шызыубытыгъэхэр нэбгыри 10 мэхьух, джащ фэдиз мэхьух унэгъо лэпшлэгъу хьызмэтыр материальнэу шылаклэм лэапсэ фэзышлыгъэхэр. Бизнесым нэбгыри 9 пыхьагъ, джащ фэдэу дэн-бзэн лэпшр, гъэсэныгъэр, сатыур, электрорхьызмэтыр, медицинэр, нэ-

мыкларэ лэныкыохэр зэрпсэуштыгъэм ихьэлэжыгъэу зыфэхьугъэхэр ахэтых.

Къэлогъэн фае Косово кыкларжыгъэхэри Адыгеим зэрэщыпсэухэрэр ыкли ахэр республикэм нахь есэжыгъэхэу пшытэн зэрэплэкыштыр. Пчъагъэхэм кызырагъэлаагъорэмклэ, ащ кыкларжыгъэ унэгъо 45-м шышхэу зыныбжэ икьугъэ хьулыфгъэ псэуми лэпшр ашлэ. Къэкложьыгъэхэм ащышхэу нэбгырэ 21-м Урысые Федерацием ашхэрэ гъэсэныгъэ кызырагъэгъотыгъэ: нэбгыри 3-р врачых, 1-р инженер-псэолэшл, 4-р экономистых, 2-р инженер-техникых, 5-р клэлэгъаджэх, 1-р программист, нэмыкларэ сэнэхьат зилэхэри ахэтых. Къэлогъэн фае нэбгыритлум дзэм кьулыкхьу зэрэщахьыгъэр. Урысые Федерацием щэпсэуфэхэклэ нэбгырэ 20-м унэгъуагларэ ашлагъэ, сабыл 28-рэ тыхэгъэу кьащыфэхьугъэ.

Тилэпкыкларэхэр кьэмышхьыпкъэжхэу, Сирием рэхьатныгъэ илхьуи, егъашлэм зыщыпсэуштыгъэхэ хэгъэгум мамыр шылаклэ тилъэпкъэгъухэм шагъотыжыгъэным алэкылыгъагъэмэ, псэумкли нахьышлуштыгъэклэ енгъугъэ. Ау ыпшхьэкларэ кызырэрэагъагъэу, дунаир икларыклару гошчыжыгъэным ехьыллэгъэ политикэу Европэмрэ США-мрэ ащызэрахьэрэр кьэгъэуцугъошлу мылхьуным ишынагъоу щыт. Арыш, тилъэпкъэгъухэу къэкложьыхэрэм япчъагъэ тапэкли нахьыбэ хьун ылэкыштыт. Тыфэхьазыра аш?!

СЭХЬУТЭ Нурбий.

«Тичлыналъэ тыкыызэрифэжыгъэмклэ шыкур»

Тэхьутэмыкыое районим ит къуаджэу Пэнэхэс псэуплэклэ кыкларжыгъэхэм ащышхьы Сирием кыкларжыгъэ тилъэпкъэгъу зышхьыгъэсэхэу Кларэкой Усамэрэ Кларэмэ япхьоу Тужьанрэ. Усамэ илакьокларэ къэбэртэй, илахьылхэр нахьыбэу Налшык щэпсэух. Тужьан абазэ, Абхазым шыш. Зышхьыгъэсэхэм шьэоажыитлу эдаплу, Анас — илхъэси 7, Фирас — илхъэси 5 аныбжыгъэх.

Зышхьыгъэсэхэм кызырэтфа-лотагъэмклэ, мэзипшыклэ узэклэлэбжэмэ Сирием ит кьалэу Дамаскэ кыкларжыгъэх. Егъэзыгъэ лэпшлэ Адыгеим кьагъэзжыгъэ нахь мышлэми, ятэжэ пашгъэхэм ячыгужэ кызырэкложьыгъэхэм шэгушлуыгъэ, рэгъушхох.

— Заор кьыднэмысыпэзэ сыхьыл гупсэхэр тызэгъусэхэу тилъэпкъэгъу адыгэхэм адэжэ къэдгъэзжыгъэ, — ело Усамэ. — Апэ Налшык тыклогъагъ, ау квотэ ямылэжыгъэу Мыекьуапэ къэдгъэзжыгъэ, ащ титхьылхэр щытфагъэпсыгъэх. Нэужым тьнэрэ тьтэрэ Налшык псэуплэклэ агъэзжыгъэ, сэ сиунагъо сигъусэу Мыекьуапэ сыкыдэнагъ. Сыда плэмэ Адыгеир нахь сыгу рехьы, рэхьат, цыфхэри нахь кышчыпфэхэфыгъ.

— Уиллакьокларэ укьэбэртаеу сыдэуштыгъэу шапсыгъэу къуаджэм

ушыпсэунэу укьэлауагъа? — сеупчы Усамэ.

— Тигъусэхэу Адыгеим кьэзыгъэзжыгъэ тинэлуасэхэр, тилахьылхэр тапэ мы къуаджэм псэуплэклэ къэлауагъэх, — кьэлауатэ Усамэ. — Нэужым ящылэклэ-псэукларэ зызгъэлэгъу шлоигъоу мыхэм адэжэ сыкызэкларэм слэагъугъэр сыгу рыхьыгъэ ыкли сэри Пэнэхэс зыкызэгъэзэну исхьухьагъ. Тилахьылхэри мыщ нахьыбэу къэкложьыгъэх. Къуаджэм дэс цыфхэр нахь шыабэхэу, гукларгъур нахь къабэклэу сахэплэагъ. Къызэрэтпэгъоклыгъэхэри лэагъэу тыгу рыхьыгъ.

Усамэ кызырэлэуагъэмклэ, ятэжхэм ячыгужэ кьыгъэзжыгъэным ыпэклэ Адыгэ чынальэм къэлауагъэу шытыгъэл, ау анэу Одиэхэ, Кьэрдэнхэм япхьу, 1980-рэ илхъэсым олимпиадэм илхьан зекларэ купым хэтэу Налшыки, Краснодари ащылагъ.

Ятэу Амин агрономэу лэпшлагъ, Сирием ит мэхьхэр кьэухьумэгъэнхэмклэ пэщэ лэнагларэ ыгъэцэклэштыгъэ. Исэнэхьат епхыгъэу ар щэгъогогъэ фэдизрэ Адыгеим кьэлогъагъ. Ежэ Усамэ финансхэм япхыгъэ директорэу ООН-м илхъэсипшлэ, нэужым кошын лэпшлэмклэ кьулыкхьум лэпш ащишлагъ. Ишхьыгъэсэ инджылызэбжэмклэ университетыр кьыгухыгъ, ащи ООН-м зэдэклэ-кларэу лэпш ащишлагъ, джыдэдэм унэм исэу исабыйхэр ылыгъых.

— Тыкызыкложьыгъэм кьышчылаагъэу сишхьыгъэу, сэри лэпшлэрэ, — ело Усамэ. — Урысыбээр зэрэтымышлэрэм кьыхэклэу лэпшлэнлэ тылухьанэу хьурэп. Сэ силофшлэнклэ ар дэгъоу пшлэн фае. Бэ зэгъэшлэныр сиклас, инджылызэбжэм, французыбжэм дэгъоу сарэгъушылэ. Охьтэ гъэнэфагъэ кьытфыахыгъэу еджаплэм тыкларэ урысыб-

ээр сишхьыгъэу сэри зэтэгъашлэ.

— Тиллакьокларэ къуаджэу Джолан кыкларжыгъагъэхэм тащыт, — ело Усамэ. — Израиль идзэхэр чылэм кьыдахьэхэ, заор кьыташыллэгъагъ. Тичлыгъухэр, тиунэхэр зауытхэм зэкларэ адыгэу ащ дэсыгъэхэм зыкьалэти, Дамаскэ псэуплэклэ зыкьагъэзжыгъагъ. Ятэжхэм ячыгужэ къэдгъэзжыгъэным ренэу тыклэхьопсызэ кьэтхьыгъ. Кьын лэпшым епхыгъэми, джы ар кьыддэхьугъэш, тиадыгъэ чынальэ тыкызырэфэжыгъэмклэ шыкур тэло. Сшы Канадэм инженерэу лэпшлэ, сишхьыгъэу Саудовскэ Аравием щэпсэу. Бэрэ сшы кьысылуагъэ ежэ зыдэшылэ кьэралыгъом сигъагло шлоигъоу, ау сэ зэкларэм Адыгеир кьахэхыгъ. Республикэм илхьышхьатэтхэми, цыф кьызырыкларэхэми, гъунэгъухэми анэгъу зэлухыгъэу кьытпэгъоклыгъэх, яшлуагъэ кьытагъэ-кыгъэ, зэкларэм тафэраз. Гъунэгъу дэгъухэр тилэп, къэкларэ, кьыткларэуцлэх, тичыкларгъэхэмклэ лэпшлэгъу кьытфэхьух.

Усамэ кызырэлэуагъэмклэ, джыдэдэм Бастэ Кушчыку иунэ щэпсэух, ащи лэагъэу фэразэхьыгъэ алыхьыгъэу зэрэригъэсыгъэхэрэмклэ. Заор аухэу, яунэу Дамаскэ дэтым зыпары кьышчымышлыгъэ хьумэ ар ащэжынышты, Пэнэхэс унэ кьышчышхьыгъэным гухьэлэ зышхьыгъэсэхэм ял.

Усамэ Тужьан адыгабзэклэ дэгъоу мэгъушлэх, ау ясабыйхэм бээр ашлэрэп. Усамэ кызырэлэу-

гъэмклэ, илхьыгъэу янэ-ятэхэр адыгэбзэ кьабзэклэ унагъом шыгушылэштыгъэх. Илхъэси 6 ыныбжэу еджаплэм зычлэхьым ныдэлтыфбээр ары нахь, арапыбээр ышлэштыгъэп. Нэужым тилэпшлэу бээр лэклэзынэу хьугъагъэ. Еджэныр кьызеухым Адыгэ Хасэм клэзэ ар зэригъэшлэжыгъэ.

Тапэклэ мурадэу ялэхэм, къадэхэу ашлоигъохэм сызакларэупчлэм мары зышхьыгъэсэхэм кьысалауагъэр:

— Урысыер кьэралыгъо ин, хэгъэгъу дэгъу, лэагъэу тырыраз тичлыгъужэ тыкызырэфэжыгъэм. Анахьэу тиадыгъэ цыф лэпшкыгъэу тилыгъэ зэхэзшыгъэм шхьащэ фэтэшы. Тлэкларэмклэ тэри тишлуагъэ кьызырэдгъэклэштыгъэм тыпылшыт. Анахьэу джыдэдэм тэ гумэкларгъоу тилэпшлэу Урысыем инаспорт зэрэтимылэр ары, ащ тилофхэр кьэ-гъэхьыгъэх. Ар тилэ хьумэ, лэпшлэпшлэ кьэдгъотышты, банкым чыфэ кьылытхынышты, былымхэр тхьунхэ тлэкларэшты, хабзэм илэпшлэгъу темыжэу зыгорэуштыгъэу шхьыгъэ тыгыжыгъэнымклэ тилофхэр нахь кьыгъэпсынклэштыгъэх. Мы лэпшлэу лэагъэу ыужит АР-м лэпшкыгъэу лэпшлэ, лэклэб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырлэ зэпхыныгъэхэмклэ ыкли къэбар жьугъэм иамалхэмклэ и Комитет итхьаматэу Шхьэлэхьэ Аскэр. Джар кьызыддэхьукларэ, сисэнэхьат елгытыгъэу къуаджэм нахь пэблагъэу щыт кьалэу Краснодар лэпшлэпшлэ кьышчыгъотышты, сиунагъо зымы зэрэщысымыгъэклэштыгъэм сыпылшыт.

КЛАРА Фатим.

Шорэ Мыхъамэт ибын-унагъо хэс.

Гугъэр атэ клэныжъ

Мыекъопэ районымклэ къутырэу Калининм шыпсэурэ Шорэ Мыхъамэт ишагу тызыдахъэм, лэжьэныр зиклэсэ, дэрмэн зэрыл адыгэ унэгъо шыпкъэм тыкызыэрифагъэр зэу зэхэтшагъэ: мэшэлахъу ар шагубзыухэм зэлъабытыщыгъ. Нэгъушюу къытпэгъоклыгъэ бысымгуащэм унэм тызырегъэблагъэм, нэлуасэ зыфэтшыгъ. Мыхъамэт ишъхъэгъусэу Тамбий Саидэ клэлэцлыкы санаториеу «Росинка» зыфилорэм врач-педиатр, клэлэцлыкы симэджэщым офтальмологэу ащэлажъэ. Ащ нэмыклэу Саидэ культурэмклэ народнэ университетэу Н.К. Крупскэм ыцлэ зыхьырэр (Краснодар дэт) 1991-рэ илъэсым арапыбзэмклэ зэдзэклаклогу кыухыгъ. Мыхъамэтрэ Саидэрэ сабыитлэ зэданлэ. Япшъэшъэжъыеу Марям илъэси 9 ыныбжъ, я 5-рэ лицееу Мыекъуапэ дэтым ия 2-рэ класс кыухыгъ, яшъэ-ожъыеу Нарт илъэси 6 ыныбжъ, клэлэцлыкы лыгыплэм макло.

Бысымыр Сирием шыц къуаджэу Хыщныне 1960-рэ илъэсым кышчыгъу. 2000-рэ илъэсым Мыекъуапэ кыгъэзэжъи, илъэси 3 зытешлэм унагъо ышагъ. Адыгэгу шыпкъэ зилэ Мыхъамэт цыф шырыт, лэдэбышхо хэлъ, зыкли ымакъэ ылэтыгъэу зэхэт-хыгъэп. Дин Иофым епхыгъэу ар зыдэщымылэгъэ къуаджэ Адыгеим итыжъэп. Кылыгъэгъуэри, зэпищэчыгъэри бэ. Бысымым ищылэныгъэ шыпэклэклэгъэхэу къытфилотагъэхэм ащыщхэм джы непэ нэлуасэ шыуафэтэшы.

— Сятэжъ янэу Шхъэрэхъан Пашломэ япхъугъ, ары ныдэлъ-фыбзэр шлу тэзыгъэлъэгъугъэр. Сятэжъырэ сянэжъырэ яунагъо сыкышчыгъэжыгъэти, адыгабзэ щэхуу сымышлэу еджаплэм сыхагъэу тиунагъоклэ Дамаскэ тыкошжыгъ. Я 6-рэ классым сисэу Налщык и Адыгэ Хасэ хэтхэм адыгабзэм ихъарыфылъэхэр къытфашэгъагъэх. Унэм тисэу хъарыфхэр зэдгъашлэщтыгъэх, етланэ Хасэм адыгабзэклэ тыригъаджэу ригъэжыгъ.

Тянэ-тятэхэр, тинахыжъхэр ары тыбзэрэ тыхабзэрэ тэзыгъэ-шагъэхэр. Нахыжъхэм алорэмрэ ашлэрэмрэ такырыплъыгъэ адыгэ хабзэхэр зыккырытцагъэх. Тикъуаджэу Хыщныне адыгэ лъэпкъ зэфэшъхъафхэр дэсыгъэх. Ау лъэпкъ зэхэдз тилагъэп. Сянэ Джарымэмэ япхъугъ, шапсыгъэ лъэпкъым шыщыгъ.

1992-рэ илъэсым апэрэу унэ псэолъшл фирмэм иллыклогхэм сыргъэгъусэу къалэу Москва сыкэклогъагъ. Джащыгъум Налщык мэфэ 42-рэ, Адыгеим мэфэ 3 сачылагъ. Апэ дэдэ къуаджэу Лэщэпсынэ сызэклом, апэрэ адыгэ унагъоу сызэрыхъагъэр Мурат Сулико иунагъу ары, ащ янэ типхорэлъфыгъ.

Клэлэу къэслон: коцыр тыдэ хэптэкъуагъэми, зэрэкоцэу къэ-нэжъы. Лъэпкъэу кызыхэклы-щтыр, гулсэу илэщтыр цыфым ежъ кыыхыхэрэп. Ар Тхъэ Иофэу шыт ыкли ахэр шлу ылэгъунхэ фае. Уихэкуи джащ фэдэ къабз. Шыпкъэ, тэ чылэм тыкышчыгъу, Сирием ишлуагъи кыпигъэклыгъ. Ау коцыр ппхы-мэ, натрыф кытыщтэп. Уадыгэмэ, уадыгэщт тыдэ ушылэми, адыгэлыри пкэтыщт. Арышъ, ар тыгу илэу мыщ тыкэклогъыгъ.

1996-рэ илъэсым Мыекъуапэ сыкыакуи, мэзи 3 сыщылагъ. 1997-рэ, 1998-рэ илъэсхэми сы-щылагъ, илъэс къэси сыкыако-щтыгъэ. Лэпкъ-лъэпкъыр адклэ шылэщтыгъэми, тшъхъэрэ тпсэ-рэклэ мыщ тыщылагъ. Типс лэ-хыи, Тхъэм ыломэ, дгъотыжъы-гъэ: тичыгужъ къэдгъэзэжыгъ. Нахыжъмэ зэралоу, «псы зыдэ-щымылэм псэ шылэжъэп».

1993-рэ илъэсым Сирием джыри сыщылэзэ, Урысыем ипаспорт къыдэсхыгъагъ. Ыкли къралыгуитлэм ягражданинэу сыщыгъэти, шъхъафитэу ахэм сачыпсэунэу амал сылагъ.

Сыд фэдэрэ Иофи кин пыл. Улажъэ зыхъуклэ ухэукоуи хушъ. Иоф зымышлэрэр ары хэ-мыкурэр. Къралыгуитлэм

арыль шылэклэ-псэуклэр зэдгъа-шэу кыыхэклы. Ау ыпэ идгъэ-шъырэр тичыгужъ тызэрысыр ары. Мыщ кызысэгъэзэжъым Иоф пчъагъэмэ сапыллынэу хуыгъэ, хыалыгъугъэжаплэ тло-гъоготгъо кызылэусхыгъагъ, Щэрджэскалы псэолъапхъэхэр зыщашэрэ тучан шысылагъ. Нахыбэрэмклэ Иофшлэплэм сштэщтыгъэхэр адыгэхэр ары. Джыдэдэм унэе фирмэу псэ-олъэшныным пылым прорабэу Иоф шысэшлэ. «Щэмэдж» зыфа-лорэ гушчылэр зэхэсхыгъагъэми, ар зыщыщыр сшлэщтыгъэп. Ау къутырым сыдэсызэ, тэни 5, мэл 17, шагубзыу 300-м нэс сфы-гыхэ зэхъум, щэмэджыр згъэ-федэн фаеу хуыгъэти, зыщыщыр къэсшлагъ. Сыд фэдэрэ Иофи зы-шысыдыерэп.

2006-рэ илъэсым сишъхъэ-гъусэ сомэ мин 200 хурэ суб-сидиеу Иофшлэплэм кышчыра-тыгъэмклэ къутырэу Калининм шытщэфыгъэ ханлэм унэ лъап-сэр шыдгъэчъи, тэр-тэрэу ар зэ-тетлхъагъ, уни 3-у зэхэт. Ау унэ клоцл Иофшлэнхэр джыри ыклэм тфынэгъэсыгъэхэп. Ар Иофэп. Анахъ шъхъалэр унэгъо зэдэ-лужэр сабий дахэхэмрэ зэрэ-силэхэр ары. Урыс гъунэгъу дэгъу дэдэхэри тилэх. Тазыфагу

зэфышчытыклэ дахэхэр илхы.

Къралыгъо пэпчэ хэбзэ шъхъаф илх. Хэгъэгоу укыыз-дэклъагъэм ихабзэхэм уарыпсэ-ун, зыбгъэклун фае. Арышъ, зы-горэ угу римыхын кыыхэклыми, зэбгъэзэгъын фае. Джащыгъум угуклэ нахъ урэхъагыщт. Шып-къэ, апэрэ мэфэ заулэхэм тлэклэ кынышъ. Ау ар сэ кыисфэки-ныгъэу сфэлошъушътэп. Мыщ сыкыакожъэи, телевидени-емклэ футбол ешлэгъухэм сят-лы зыхъуклэ, СССР-м икомандэ дэзгъаштэщтыгъ, сыгуклэ мыщ зыкызгъэзэгъагъ. Непэ тисабы-хэм ядгъэлъэгъурэр ары зыхалъ-хашътыр. Арышъ, ядгъэлъэгъун фаер дэгъур ары. Ар зыщыдгъэ-гушшэ хушътэп.

Сирием ишлогъэшхо кызы-рэгитыжыгъэм ыпшъэклэ игугъу къэсшлыгъагъ. Мы къралыгъом тыригъэджагъ, тысымаджэми, кытлэзэагъ. Сирием адыгэхэр шлу зэрэшалъэгъухэр, лыпгъы-гъэ кызэрашафашлырэр къэлэ-гъэн фае. Джыдэдэм ащ зао зэ-рэшчыклорэм, адыгэхэри, нэмыклэ лъэпкъхэри зэрэхэклъадэхэрэм лэжъэр лэпкъкыли, адыгэхэмкли заор фэдэп. Ар аухынэу тыфай, ау сыда тэ тлэ илхы? Сирием ис адыгэхэр Хэкужым къэгъэко-

щыжыгъэнхэм, лъэпсэ пытэ щадзыжыныным икыоу тапылтын фае. Анахъэу тызыфэгумэклы-хэрэр къэклогъы зышлогъохэу амал зэрямылэм кыыхэклэу мыщ кымыкошчыжышъухэрэр ары. Сисабыхэр Адыгеим кызырэ-щыхыгъэхэр, шылэклэшу зэр-этилэр насыпыгъэу зыфэсэлъэ-гъужы. «Гугъэр атэ клэныжъ» адыгэмэ зэралоу, сэ гухэлъэу слагъэу тинахыжъхэм къадэ-мыхыгъэр кызыдэхъужыгъ: сятэжъ пашгъэхэм ячыгужъ лъапсэ шысыдыжыгъэу зэрэс-фэлэклэу спсэу, шылэклэ рэ-хъат мыщ шыси. Сильфыгъэхэу мыщ кышчыгъэхэм арапыб-зи, адыгабзи, урысыбзи ашлэ, пшъэшъэжъыем еджаплэм ин-джылызыбзэр шызырегъашлэ. Сабыйхэм ябгъэлъэгъурэр ары ашлэщтыр. Адыгагъэ ахэлынэу, нэгъушлэхэу хыаклэхэм апэгъо-кынынхэу сэгъасэх, шэн-хэбзэ зэхэтыклэ дахэхэр ахэслъхъаным сишъыпкъэу сыпыл, дэгъоу еджэнхэми мэхъаншхо есэты. Пэтэуми анахъ шъхъалэр ти-джэнэт чыгужъ ижы къабзэ кызырэтщэрэр ары. Ащ нахъ тхыагъуи, насыпыгъи тыдэ кып-хыжыгъы?!
ЛЫШЭ Саньет.

Пэнэхэс щеджэх, щэлажъэх

Адыгэ лъэпкъым гъогу кын кызыпчыгъ, ау сыдигъокли зэдэлэжыныр, гуклэгъу зэфашыжыныр ишэнэу кырыклэ. Кавказ заом ыпкъ кыкылыкэ итэкъухагъэ хуыгъэ, хэгъэгъу 50 фэдизмэ адыгэхэр ащэпсэх. Ахэм ащыщ Сириери. Ащ зэп-стэумкли адыгуу нэбгырэ мини 120-м ехъу шыпсэуштыгъ. Хэгъэгъум зэо-зэпсэуцужыу кышце-жыагъэм ыпкъ кыкылыкэ ахэм ащыщхэр кыкылынхэ фаеу хуыгъэ.

Мары ихэкужъ кызыгъэзэ-жыгъэхэм ащыщхэр Тэхьутэ-мыкыое районым икыуаджэхэу Пэнэхэс, Хъаштыку, Афыпсыпэ ыкли Шынджые, поселкэу Инэм адэсых. Пэнэхэс унэгъо 12 къэ-

клогыгъэр. Ахэм ящылэклэ-псэуклэ, ясабийхэм яеджаклэ зэгъашлэмэ сшлогъоу къуа-джэм сыклогъагъ, гурыт еджа-плэу дэтым ипашэу Мамхыгъэ Ларисэ, иклэзэгъаджэхэу Шхъэ-лэхэ Зурыет, Дэгъуф Людмилэ залузгъэклагъ. Сирием кыкы-жыгъэ клэлэцлыкхэр рагъэ-джэнхэм пае ящылэгъэ пстэу-ри зэралэклэлыр ахэм къалуагъ.

Адыгабзэр бзэ кын хъазырэу щыт. Тилэпкъэгъоу къэклогъы-гъэхэм гушылэбэ кын къафэху. Клэлэзэгъаджэхэм нахыбэу су-рэтхэр кызыбэклыр тхылхэр агъэфедэх. Диалектыбзэу клэлэ-цлыкхэр зэсагъэхэм кыте-кынынхэр кын кызырафэхурэр,

ежъхэм ялофшлэни ащ кызы-ригъэхылырэр клэлэзэгъаджэхэм кыхагъэщыгъ. Арэу щытми, цыкы-цыклогу литературыбзэр алэклалъхэ, ежъхэми ягуапэу, фэшагъэхэу зэрагъашлэ. Тхъама-фэм тлогъоготгъо адыгэбзэ сы-хъатхэр ялэх.

Лэпкъым кыкыжыгъэхэм мыр ячыгужыгъыми, зизаконхэр, зихабзэхэр амышлэрэм хэгъозэн-хэр псынклэ Иофэп. Ащ ящы-лэклэ-псэуклэ изэтэгъэуцони кы-гъэхылыгъэ. Ащ фэшлэ зиамал кыныхыгъэ пстэури Сирием кы-кыжыгъэу Тэхьутэмыкыое рай-оным исхэм аделэх. Район адми-нистрацием ипашэу Шхъэлэхэу Азмэт зыкли гум ринэхэрэп, ащ фэд лъэклэ зилэу исхэри, къуа-джэу зыщыпсэхурэрэм адыдэхэ-ри аделэх.

Къэзыгъэзэжыгъэхэм ащы-

щэу Абыдэ лэзыри нэлуасэ ты-фэхъугъ. Ар анахыжъхэм ащыщ, илъэс 74-рэ ыныбжъ, дэгъоу адыгабзэклэ мэгущылэ. Исэнэхъатклэ клэлэзэгъадж, тари-хымерэ географиемрэклэ ригъа-джэщтыгъэх. Султан ллакъоу ар зыщыщыр 1877-рэ илъэсым чылэу Мэрдж дэтлысхыгъагъ.

Къуаджэм шапсыгъэхэмрэ аб-дзахэхэмрэ дэсыгъэх, ащ елы-тыгъэу шапсыгъэхъаблэрэ аб-дзэхъаблэрэклэ гошыгъагъэ. Абыдэ ипхорэльфхэмрэ икыо-рыльфхэмрэ непэ Хъаштыку, Пэнэхэс еджаплэхэм ащеджэх.

ХЪУШТ Шэбан.

Хьэфыццэ Мухьэмэд и гукъэкIыжхэмрэ и тхыгъэхэмрэ

Асад Хьэфез иныбжьэгъу Абазэ Мамдухь

Сирием и щыхьэр Дамаск (адыгэхэр абы ШамкIэ йоджэ) дэт Адыгэ Фыццэ Хасэр 1947 гъэм кызырагъэпэщ. Абы къудамыщ илэж. Ахэр Хьэмус, Хьэлэб кьалэхэм, Мэрдж-Султан къуажэм цолажэ. Нэхьыбэу Хасэр зи ужь итыр хуэмыщIахэм ядэлэпыкхунырщ. Лъэпкъ хабзэр, бзэр хьумэнымкIи мыбы яхузэ-фIэкI шашIэ. Хасэм илэщ езым и адыгэ къэфакIуэ гупи, абы и зэфIэкIыр куэдрэ хьэрып кьэрал зыбжанэм щигъэлъэгъуащ. Хасэм хэтхэр сымаджэхэм ядэлэпыкху, пщIэншэу дохутыр ирагъэлэзэ, хушхуэхэр кы-хуагъуэт, хьэщIэ къахуэкIуамэ, емыкIу кызырамыхьыным пылыщ.

лэм къахуэдэмыкIу илгъэсыйкIэ дэсаш.

Сирием щыпсэу адыгэхэм, абазэхэм щIэныгъэлI, тхакIуэ зыбжанэ, дзэзешэ куэд къахэкIащ: Блэныкхуэ Хьэрун, Сэмгугъу Iэмин, профессор Лаш Адыл, тхакIуэхуэ Къу-мыкху Мамдухь, Дыгъужь ФуIэд, ДжэщкIэр Фадыл, Сташ Издин, генерал-лейтенантхуэ Абазэ Мамдухьрэ Багъ Ауад-рэ, генерал-майорхуэ Шэрджэс Абдул-Хюиз, Бэрэтэр Рэмэдан, нэгъуэщI куэди.

КъуэкIыпIэ Гъунэгъум куэд-рэ и цIэр щыжаIэ Абазэ (Маршэн) Хьэмдий и къуэ Мамдухь. Ар Мумсие къуажэ цыкIум 1932 гъэм кышчалъхуащ. Адыгэ шIалэ хьыжъэм хэкум, лъэпкъым хуэлэжъэным и гъашIэр триухуат.

Абазэр илгъэс тIошIрэ зырэ щыхуам уэгум итт, кхъухь-лъатэ псынщIэхэр зэрихуэу. 1957 — 1958 гъэхэм абы и щIэныгъэм щыхегъахуэ Къыргъызым. А зэманым Мамдухь кыдеджащ икIи ныб-жъэгъуфI кыхуэхуащ и ужь-кIэ Сирием и президенту хаха Хафез Асад. Кхъухьлъатэзехуэ-хэр шагъэхъэзыру Фрунзе дэт еджапIэ нэхьыщхьэр Абазэ Мамдухь фIы дыдэу къиухащ

икIи абы кьратащ дыщэ ме-далыр.

1978 гъэм Абазэр генерал-майор мэхуэ. А зэманым ири-хьэлIуэ абы бийм и кхъухь-лъатэу зыбжанэ кьриудыхат икIи кьэралым и цIэ нэхь лъапIэ дыдэр — Сирие Хьэрып Рес-публикэм и ЛIыхъужьыр — кыфIащат.

Сэ мызэ-мытIуэ сыхуэзаш Мамдухь, хьыбар гъэщIэгъуэн куэди кызыжиIащ абы Сири-ем щыпсэу адыгэхэм, абазэхэм ятеухуауэ. Кавказым, адэжъ лъахэм Абазэм кыхуиIэ лъа-гъуныгъэр инт, ныбжьэгъу куэд щилэст Налшык, Черкесск, Мейкхуапэ, Сыхьум. Ахэр ма-щIуэ фIэкIа зэримылъагъуфыр

игу кьеуэрт. Езым хуэдэу ХэкумкIэ гумашIэщ абы и кьуэшитIри — Шам дэт Адыгэ Хасэм и тхьэмэдэу илгъэс 16-кIэ лэжъа, Сирием и Парла-ментым и депутату щыта Шэ-рэфрэ, дзэм хэта, генерал-лей-тенант Уэлидрэ.

Абазэ Мамдухьт Сирием щыпсэу ди лъэпкъэгъухэм ящыщу япэ генерал-лейтенант цIэр кызыфIащар. Илгъэс зы-бжанэкIэ ар кьэралым и уэгу кьарухэм я унафэщIу щытащ. 1982 гъэм фокIадэм и 3-м Мамдухь «Мусльымэн зэкъуэ-шхэр» партым хэт экстремист гупым якIащ.

1982 гъэ.

Адыгэ фIыкIуэ

ЖыркIагуэ Хьисэ и хьуэхъу

Сэри сигу кьэзгъэкIыжынщ илгъэс 34-рэ и пэкIэ КъуэкIыпIэ Гъунэгъум Къэбэрдей-Баль-кьэрым икIа шIалэгъуалэ гу-пым я гъусэу сызэрыщылар. Мусльымэн махуэгъэпсым тепщIыхьмэ, дэ Сирием дынэ-саш 1398 гъэм. гъатхэлэ мазэм и 13-м.

Шам щопсэу цIыху мелуа-ным щIигъу. Сирием уеджэ хьунуш КъуэкIыпIэ Гъунэгъум и дыгъэкIэ. Пасэрей зэманым мы щIыналгъэм теса, абы зи-ужьыным зи пщIэнтIэпс хэ-зылъхьа лъэпкъ псори кьэбжэ-кIыгъуафIэкхьым: аморитхэр, хьетхэр, вавилонхэр, ассирий-хэр, халдейхэр, финикийхэр, арамейхэр, кьэжэрхэр, алыдж-хэр, урымхэр, монголхэр, тыр-кухэр...

Ебланэ лIэщIыгъуэм Сири-ем и тафэхэмрэ къуакIэбгы-кIэхэмрэ яубыдащ хьэрыпхэм. Адыгэ мамлюкхэри илгъэс 135-кIэ щытепщаш Мысырым, Палестинэм, Сирием. Ноби Шам щыболъагъу Кавказым и къуэ хьыжъэхэм XV — XVI

лIэщIыгъуэхэм ирагъэщIа мжэ-джытхэр, чэщанэжъхэр, быда-пIэхэр, псылэрышэ гъуэгухэр. Шам дэт музейм шIэлыщ адыгэ къамэ, сэшхуэ, Iэмэп-сымэ куэд.

А псори ди гупым хэтхэм яфIэгъэщIэгъуэнт, ауэ дэркIэ нэхь гунэсыр Сирием щыпсэу адыгэхэм я гуапагъэр, я гу-лыгъэр, хьэщIагъуэу кыда-хырт. Дэ тшыщ дэтхэнэ зыми и нэгум абыхэм иралъагъуэрт адэжъ хэкум и IэфIыгъэри, абы и теплъэ дахэри.

Налшык икIа гупым хэтт Аруан районым щыщ нар-

тыхугъэкI Фомыт Iэмырбий, комсомол лэжъагъуэхуэ Мэл-бахуэу Светланэ, Ефэнды Фе-ликс, Шэныбэ Ритэ, Къалэбэч Мухьэдин, сурэтыщI Iэзэ Паш-ты Герман, кино тезых Губа-рев Виктор, усагIуэ Ацкъан Руслан, ЩоджэнцIыкIу Алий и цIэр зезыхэ Къэбэрдей кьэрал драмэ театрым и артистхуэ Иуан Владимиррэ Балькьыз Валерэрэ, экономист Шэзмэт Мухьэмэд, агроном Тэнаш Бэч, дохутырхуэ Хьуреи Маринэрэ Пыхъужь Светланэрэ, студент-хуэ Шыбзыхуэу Iэсият, Шы-рыт Аслъэн, Хьэгъур Мадинэ, егъэджагъуэ Мамхэгъ Мысост. Ди гупыр игъэгъушхуэрт, абы и набдзэт Къэхъун къуажэм щыщ уэрэджылакIуэ цIэрылуэ ХьэхъуапщIэ Хьэсэн. Абы и цейр екIут, къамэр, хьэзырхэр зэшIэлыдэрт, шыкIэпшынер илгъэ зэпытт. Хьэсэн Сирием ис адыгэхэр и уэрэдхэмкIэ ит-хьэкъуат.

ЩIэлэгъуалэ гупым концерт программэ дгъэхъэзырат. Да-маск дэт Совет щэнхабзэ цент-рым дэ ар щыдгъэлъэгъуащ.

Шам щигъэщIа махуитIым триухуа усэщIэхэм Ацкъан Ру-слан кьоджэ. Абы кIэлъокIуэ ХьэхъуапщIэр. Хьэсэн, шыкIэ-пшынер щIэту, уэрэдитI егъэ-зашIэ — «Губгъуэм ит тхьэ-рыкхуэ», «Си Рэмэзан». Баль-

кызымрэ Иуанымрэ пэшы-шхуэм шIэсхэр фIуэу зыщы-гуэазэ хьэрып щыпсэ «Алий Бабарэ хьунщIагъуэ пIы-щIымрэ» жыхуиIэм кытра-щыкIыжа спектаклым щыщ пычыгъуэ ягъэлъагъуэ.

Совет щэнхабзэ центрым шедгъэкIуэкIа пшыхъэщхьэ дахэм хьэрыпи, урыси, адыги, ермэли, хьэмшэри кьрихьэ-лат. Псоми зыжъуэ жалэр зыт: «Афэрым, ди кьуэшхэ, афэ-рым, ди шыпхуфIхэ! Дыв-гъэгъуфIащи, фи ехьулIны-гъэр нэхьыбэж хьуну дыво-хьуэху!»

Апхуэдэ зэIушIэхэр дэ щы-дилэщ Шам дэт Адыгэ Фыццэ Хасэми, Хьэлэб дэс ди хэкуэ-гъухэм я дежи. Дэнэ датами, ди гъусэ зэпытт абыхэм ящыщ пщащэ, шIалэ куэд.

«Фи гупым хэт дэтхэнэми и гум ирихь IэшIагъэ зригъэгъуэ-тащ е абы иужь итщ. Адыгэбзэ къабзэкIэ фопсалъэ, кавказы-щIу дуней жэнэтым фыщопсэу, фызыхуейм фи Iэр тывогъахуэ. СССР-м ис дэтхэнэ лъэпкъми япэ фимыщамэ, я ужь фит-къым. Фыдинэщ, фыдипсэщ, фыдинабдзэщи, дяпэкIи феф-Iагъуэ зэпытмэ, ди гуапэщ», — кьыджилэрт тхьэмэдэ жьыш-хэ махуэ Жырккгуэ Хьисэ, сэлам кыдихьжурэ.

Эль-Къунейтрэ

и анэ

«Эль-Къунейтрэ зэхэкъутам и курыкупсэм телъыджэу кышызэтана унэ цыкълум шопсэу фызыжъ дьдэ хъуа Уадид Насиф. Абы оккупацири игъэваш, къалэр зракъутари и нэгү щэклаш, иджыпстуи Эль-Къунейтрэ и дэтхэнэ махуэщлэ гугъуми жьджэру йуощлэ.

— Сэ сыхуеямэ, сыдэкълыфынут къалэм, — желэ Насиф, — ауэ сыкъыдэнэмэ нэхъ кызошгэ, сыт шхэклэ жыплэмэ, си флэщ мэхуэ Эль-Къунейтрэ аргуэру псэ кызызыхыжъжы-нур, мэкъумэшпыцлэхэм кызыз-рагъэзжыну. Си флэщ мэхуэ мамырыгъэр Джулан лъагаплэхэм зэрыщызэфлэувэ-жыну...

Журналист Пересаде Владимир 1978 гъэм и щэклуэгъуэ мазэм и 26-м кыдэкла «Правда» газетым апхуэдэу тридзаш.

Корреспондентым зи гугъуищлар адыгэ цыхубзщ, абы и цлэ дьдэр Іэминэщ (адыгэ псори зореджэр КІунэщ), езыри Уджыхуэхэ япхуш. Сэри 1981 гъэм Сирием сыщыкълуам Эль-Къунейтрэ сыдыхъаш. Абы сыкълун и пэклэ хъэрп къэрал зыбжанэм кышыздэкІ газетхэм, журналхэм Іэминэ щхэкклэ ятхэхэм щыгъуазэ зысщлэщ. «Лыхъужыгъэшхуэ зыхэлъ цыхубзым — щыхъ, щыхъ, щыхъ!» — арат жиІэр Уджыхуэу щхэкклэ Дамаск кышыздэкІ «Баас» газетым. «Лъэпкъ кызызыхэкІам хуэфашщ а цыхубзыр. Абы и лыхъгъэр Жаннэ д'Арк ейм зыкІи кыкІэрыхуркъым», — тетт «Аль-Хъэуадес» ливан журналым. «НыбжыщІэхэ, зауэлхэ! Тефх шапхъэ Сирием ипхуэ пэжым!» — кыхуриджэрт цыхухэр иордан газет «Ал-Дустурым»...

А псоми зы жъэу Іэминэ «Эль-Къунейтрэ и анэ» цлэ лъаплэр флашаш.

Газетхэм, журналхэм къа-Іуэтэж къалэр 1973 гъэм журтхэм къалэщІэкІыжа нэужь, Уджыхуэхэ я унэм Сирием и президент Хафез Асад зэрыкІуар, Іэминэ зэрылушлар. Іэпллэ, ба хуищІу, «Упсэу, ди анэ дыщэ!» зэрыжрилар.

...Эль-Къунейтрэ машинэклэ дышылдэладэм, япэу дызылушлар адыгэу кышылэ-кІаш. Зи ныбжыыр илъэс 55-м ит Лышлэ ФуІэд ООН-м и кІэлтыплъакуэ сэлэтхэр зысщлэс унэхэр уэдыгъэкІэ зыгъэнэху моторыр игъэлажэрт. Ар кыттыгъуфІыкІаш, икІи ди машинэм кыттысхъаш «къалэр» дигъэлажэрун. — Сэ сыкъышхуэари си гъащІэр шызгъэжыуари Хынзиуан къуажэрщ. Километрищ къудейщ ар мыбы зэрыпэжыжэр, — кыджилаш Лышлэм. — Иджы Хынзиуан зытеса шыплэр журтхэм я жыг хадэщ. Къуажэм дэса псори сионистхэм кыдахури, унэхэр ирахаш, итІанэ щыр явэжри, мыІэ-

Хъаджэм, Фэрдж къуажэхэм. Абыхэм дэсахэм я нэхъыбэр адыгэт, абазэт.

Машинэр хуэм дыдэу бгъэдохъэ унэшхуэ ныкълуэ зэхэкъутам. Япэм ар Эль-Къунейтрэ нэхъ ин дыдэу дэта кино-театр «Андалузиерщ». Дэ абы и пкІэунэм дыдокІуей, къалэр кыттылхыну. Эль-Къунейтрэ и теплгъэр гушыхъщ. Къалэм зы мэджыт, зы члисэ, нэгъуэщІ зы унэ цыкІу фІэкІа псэууэ кыдэнакъым. 1967 гъэм япэкІэ Джулан лъагаплэ куйейм и шыхъэру щыта, цыху

журт комендантым деж яшаш, ауэ шынагъэкІи псалъэ дахэкІи цыхубзыр ягъэдэлүэфакъым. ЗэрыпхъуакІуэхэм ялэжъ щІэпхъаджагъэ псори игъэву, ауэ зэи мылгъэуджыджэу, пагагъэшхуэ хэлъу и жъэгү мафІэр, и лъэпкъ напэр илъэ-сиблкІэ ихъумаш КІунэ. Къэхуаш зэман фызыжыыр блын-джабэм кІэрагъэуэу автоматхэр шышхъэшагъэукал. Абы шыгъуэми къэсІакуым «Эль-Къунейтрэ и анэр».

— Ди анэм пщІэшхуэ кы-хуэзышлар Сирием и президентым и закълуэкъым, — кыпещэ адэкІэ Зухъди. — Адрей хъэрп къэралхэм я унафэщІ-хэри ди унагъуэ кыхъаш, ды-къалтыгаш.

Дэ Эль-Къунейтрэ дыкы-щыдэкІыжым пшапэр зэхуэат. Джулан лъагаплэхэр щымт. КъыпфІэщІырт ахэр къалэ щымыІэжым хуэшыгъуэу. Жы-жъэу уплэмэ, Жебел аш-Шейх Іуашхъэм телъ уэсыр плъагъурт. Ар вагъуэу нэхут. А тэлайм сызэгупсысыр зыт: кыгІгъэнэхужыну пІэрэ абы Эль-Къунейтрэ и пщэдейр, илъагъужыну пІэрэ Уджыхуэ Іэминэ и куэщІым иса и бын псори зэхуэсыжауэ?

1981 гъэ.

рысей, тутей хасэжаш. Дэ кыдашлэ дьдэр ялгысаш Барекъэ, Мударие, Сэлмэние, Мумсие, Жыуезэ, Хышние, Мансурэ, Фэхъам, Биер эль-

мин 53-рэ зыдэса къалэр шылэж-къым. Эль-Къунейтрэ и къутахуэхэр журт хъуншІакуэхэм яшлэ щІэпхъаджагъэхэм я шапхъщ. ЖыІэн хуейщ 1967 гъэм яубыду дэса псор шыдахуми, 1973 гъэм жэпуэгъуэ зауэр щекІуэкІа зэманми езы къалэр лажъэшхуэ емыкІыу кызызызэ-тенар. Эль-Къунейтрэ шызэ-хакъутар 1978 гъэрщ. Зэгуры-Іуэныгъэм ипкъ иткІэ, къалэм дэкІын хуей шыхъум, журтхэм ар бульдозеркІэ, танккІэ, топкІэ гушІэгъуншэу зэхагъэлъэ-лэщ... «Андалузиер» дыкъе-хыжа нэужь, ФуІэд дишаш Уджыхуэ Іэминэ и унэм. Дэ дригъэблэгъаш Іэминэ и къуэ нэхъыщІэ Шык Зухъди. «Ілъэ-сий хъуауэ ди анэр япэ дыдэу Эль-Къунейтрэ дэклауэ араш — и пхъур илъагъуну Шам кІуаш», — кыджилаш Зухъди. ИтІанэ абы кытхуелуатэ илъэс 81-м ит ныуэм оккупацим шыгъуэ и фэм дэкІа псор. Къалэм дэххэр шыдахум, Іэминэ шалхуа Эль-Къунейтрэ кыгІгъэнэн идакъым. Ар куэдрэ

ТІЭШ Хъэмид

Іуашхъэмахуэ

*Іуашхъэмахуэ уэсу те-
лым
Жэци махуи нэпсыр
щІоуж.
ШІым и бынхэр щикълу-
хъащи,
Магъыр ар, имыщІэу еш.*

*Адэжъ Хэкум нобэ исыр
Ди нэ-ди
псэу фыдолъагъу.
Димыагъуэ, димылажъуэ
ДыфнэІэщІэщ — кыт-
хуэвгъэгъу.*

*Іуашхъэмахуэ дымылъа-
гъуми,
Я нэхъ дахуэ щІэтщ ди
нэгү.
Хамэ щІыплэ дыщыпсэу-
ми,
Дрогушхуэ — ар ди хэ-
куи.*

*Ди анэ дахуэ ди Хэкужъ,
Ди нэхъыжъхэр димыІэжъ.
Хамэ щІыплэм дыкълу-
умынэу.
Дурибынкъэ — дынэшэжъ.*

*Сыт ди лажъэр, ди Хэку-
жъыр
Дымылгъагъуэр долІэжъ.
Ди адэр ламы, ди
анэр псэукъэ?!
ЩыкІуи уни дывгъэкІуэжъ.
Лы зыукІым и бэлыхъыр
Ілъэс бжыгъэкІэ еух.
Мыухыжэу ттелъ бэлы-
хыым
Дигу хегъэшІыр, лъэр
тфІыщІехъ.*

*Лыуэ ттелъыр дыдымейми,
Къуныщхуэу диІэр
Хэкум ейщ...
Дынэшэжъ уи деж
нэхъ псыниІэу,
Адэжъ лъахуэ Къэбэрдей!*

Сирие, Къунейтрэ.

СТІАЩ Издин

ЩЫХЪЫШХУЭ ПХУЗОЩІ

*Сэ хамэщІкъым сыкъызыхуалъхуар —
Сэ кысполгъэ адыгэу си къуэишхэр.
ІІэт, маржэ, фІэт дамэ гъэхуар,
Ди анэшхуэм и нэпсц дэ кыттеишхэр.*

*Гъуэгур кІыфІым хыхъуэ тфІэкІуэдам,
ДиІэр дэ зы закълуэщ гъуэгугъэлъагъуэу —
Адыгэ быдзышхуэ дэ тІухуам
Зэрытхуигъэнэхуриц ар лъэпкъ вагъуэу.*

*Хъуапсэу щытмэ псэр, имыщІэу еш,
КІуэдкъым жаІэр апхуэдэм и гъашІэр.
Гурыл хъуаскІэм нобэ гъуэгу хреш,
МыжэщІ щІыкІэ дэхуэхам и гуащІэр.*

*ХамэщІ ныджэ щыщ лъхудий тенам.
Уэ къуэи хабзэу Іэр кыхуеуащ.
Адэжъ хэкуу щІыхъкІэ щІэгъэнам
Дуней псор пэжагъэкІэ боуций.*

Сирие, Джыуезэ.

ПсэуплэкIэ къызэрагъэпэщ

ИльэситI и пэклэ Сирие Хьэрып Республика кышыхуа политикэ зэпэщIэуэныгъэр зыхуэкIуэжа граждан зауэм абы шыпсэу ди хэкуэгъухэр бэлыхым хидзаш. Ди лъэпкъэгъу лажьэншэхэр хокIуадэ, мин бжыгъэхэм леишхуэ къадохьэ. Зэрыхуа шытыклэ хьэ-лъэм адэж хэкум къэкIуэжыну ирехулэ. МафIэ лыгъэр къызэрылыд лъандэрэ къэзыгъэзжыфар цIыху 500-м нэблагъэщ. Къэбэрдей-Балъкъэрып кыыхэ-зыххэм Налшык и Долинск шыпIэ дахэм и зыгъэпсэхупIэхэм увылэпIэ шагъуэт. Дауи, абыклэ зэфIэкIыркым, кыит-лхыхьэжа унагъуэхэр шхьэхуэу гъэтысыжын хуейш. А къалэн гугъур икIи жэуаплыныгъэ зыпылыр зэфIэхэ зэрыхуэр зэдгъэщIэну Бахьсэн районым кыхьэ Крем-Константиновскэ къуажэм дэ зышыхуэдгъэзаш а шыпIэр псэупIэу кыыхэзыха СтIаш Сабрий. Ар Джолан шыIэ КъунейтIрэ къалэм кышальхуаш. 1967 гъэм екIуэклэ Журт зауэм и зэрэпIэ, я унагъуэр Дамаск Iэпхуэжаш, абы щеджаш, дзэм къулыкъу шыщIаш. Шхьэгъусэрэ бынитIрэ иIэщ.

— Сабрий, Бахьсэн куейр шхьэ нэхъ кыхэпхэ?

— ЗэманыфIэ и пэклэ Тьркум кыIэпхуэжыжа Iутыж Мэжид ифI куэд къыдэкIаш. Лъапсэ дахэ иухуауэ, Крем-Константиновскэ къуажэм цо-

псэу, гууз-лыуэ зыIэ цIыху жыджэрщ. Сириер мафIэ лыгъэм зэрыхадзам, а зауэ гушIэгъуншэм ди къуэш лажьэншэхэр зэрыхисхьэм хуабжыу егъэгумащIэ, егъэпIейтей, хэкужым зи псэр къэзыхьыжхэм зыгуэркIэ зэщIэгъэжыуэрэт жиIэ зэпытщ. Абы и жэрдэмкIэ мы шыпIэм унагъуитху дышетIысэхаш, иджыри апхуэдизым псэупIэ къащыхуигъуэтащи, кърекIуэ, щрепсэу.

— Я лъапсэр, игъащIэ лъандэрэ зэхуахьэса я мылтыкур къагъану мафIэ лыгъэм зи шхьэр кыыхэзыхахэр, шэч хэмылзу, Iэджем хуэныкъуэщ. Дауи, псом япэр егъэзыпIэрщ. ПсэупIэ гуэр шагъуэтакIэ, хуэм-хуэмурэ я гъащIэр зэтеувэжынщ. Ауэ, унагъуэ шыхуэклэ, нобэ зыхэ-псэуэуны хуейш.

— Сэ кызырыслыгъэмкIэ, къэзыгъэзжхэр дэ тхуэдэу къуажэхэм дэтIысхьэмэ, куэдкIэ нэхъыфIш. Нэхъ тыншу псэунуш, гъунэгъуфIхэр яIэнуш, шыпIэ администрацэрэ жы-лэм дэхэмрэ закышIагъэ-къуэнуш. Зи псэр къэзыхьыжа-хэм гушIэгъуи, гултыи яхуэ-фащэщ. Дэ зыхэтIэи хуейш шыIагъэ дызэриIэр, утыкум дыккызыримынэнур, къыд-дэлэпыкъуну зэрыхэзырыр. Зауэ гузэвэгъуэм кыыхэкIа-хэм, къэкIэрэхуэуэны адэж шынальгэм къэзыгъэзжэхэм мылтыку гуэри ябгъэдэлъкым, абы кыыхэкIыу, мастэпэм деж

щегъэжыауэ, сыт хуэдэ гулты-тэри ди дежкIэ лъапIэщ. Къэ-ралым, жылагъуэ зыгъухьэны-гъэхэм, хьэрычэтыщIэхэм, зы-хузэфIэклэ цIыхуэхэм зэрыхуэклэ зыкытIагъакуэри, ди хэкум лей кызырыштыттемыхьэнур, кызырыштытхьэщыжыну ди фIэщ мэхьу. Къэбэрдей-Балъ-къэрым и Правительствэм и комиссэ шхьэхуэр ди Iуэхур зэрэкIуэкIым кIэлъоплэ, ар нэхъ псынщIэу зэрагъэкIуэт-ным йолэж.

— ДызэрыштыгъуазэмкIэ, Сабрий, Хэкужым фыкыэкIуэ-жыну куэд шIауэ фыщIэхуэ-псырт. Сириер зыхадза бэлы-хым ар шигъэпсынщIауэ ара, фи мурадыр нэхъапэхэм шхьэ кыывэмыхуэларэ?

— Шхьэусыгъуэр куэдт. ДызэрыштыкIуэр Кавказыр ди пIаплэм, Iуэхур зэхуэмыхуэрэ къэкIуэклэщ. Пшэрылэ кыит-щашIри, ильэситху и пэклэ дыккырагъэжыауэ шыташ. Абы шыгъуэ дэ дахуэзаш Къэбэр-дей-Балъкъэрым и Iэташхьэ Къанокъуэ Арсен, Дунейпсо Адыгэ Хасэм и тхьэмадэу лэ-жыа Ажахъуэ Къанщобий, Адыгейм, Къэрэшей-Шэрджэ-сым я унафэщIэхэм икIи Сири-ем ис адыгэхэм ящыщу куэдым къагъэзжыну зэрыхуейр яже-тIаш. «ФыкыэкIуэжмэ, фы-щыдгъэтысыныш», — жиIэри, Къанокъуэ Арсен шыпIых кыитхуигъэлъэгъуауэ шыташ. Тхытхэр тхузэфIэмыгъэхьуэрэ

зауэм шIидзэри, шытыкIэр хьэлъэ дыдэ хьуащ. Дамаск шыщу къэкIуа псом зэрышты-сэуну тхытхэр мыбы тыншу къащыхуэхьыркым, Сири-ем кыкIыжыну хуейхэм я Iуэхур нэхъ гугъужш. А шхьэ-усыгъуэхэм кыыхэкIыу, си унагъуэр иджыри кыыхуэшэ-жакым.

— Фызэрыгъуэтыжмэ, фы-щыпсэунур мы къуажэра?

— НтIэ. Зы дыхъужмэ, Тхьэм жиIэмэ, Крем-Констан-тиновскэм дышетIысэхынущ.

— Дяпэклэ къэралым сыткIэ фыщыгугъэр?

— Мыр ди адэж Хэкуш. Сирием адыгэу исым я нэхъыбэр къэкIуэжыну я нэр

къокI. Ауэ тхытхэр зэхуэгъэ-кIуэныр зэрыгугъуэм куэдым я гугъэр кызынеуд. Урысейм дрицIыхуу дыккалтытэр пэж-мэ, адыгэхэмрэ хамэ къэралхэм кыкIэ хьэрыпхэмрэ дызэхуа-гъэдэн хуейкым. Визэ Iуэхур нэхъапэм куэдкIэ нэхъ тыншу шыташ. Иджы ар ягъэткиляш, гугъуехь инхэр къешэ. Респу-бликэм и унафэщIэхэм долъэу а лъэпощхьэпэхэр Iухыным е-гъэмэщIэным хэкIыпIэ кы-хуагъуэтын. АбыкIэ дашогуэ.

— Упсэу, Сабрий, фыщы-тIыса шыпIэм унагъуэ быдэ фыщыхуэну, фыщэфIэкIуэну ди гуапэщ.

Епсэлъар
ХЪЭЖЫКЪАРЭ Алиқш.

Хэкум зэрис къудейм гур егъэхуабэ

Щоджэн Уэсмэн и унагъуэр куэд шIауэ шыпсэу хуэдэт Бла-говещенкэ. И унэ-лъапсэр къра-щIэкIыу лэжыакуэ гуш дэтт, я куэбжэпэм машинэ дахэ шытт. И шIалитIыр балигъти, лажьэ-хэм ядэлэпыкъурт.

Сирием кышальхуа, кы-шыхуа Уэсмэнрэ Рэбахьэрэ шIалиш зэдагъуэташ. Абыхэм шIэныгъэ нэхъышхьэ ирагъэ-гъуэу, унагъуэ зырызу ягъэты-сыжыныр я хуэпсаплэ нэхъыш-хьэт. Дэтхэнэри зэрыпсэун IэшIагъэ хурагъэджати, я шхьэ, я унагъуэ Iуэху зэрахуэжыфу, цIыхуэхэм шыпкъэу яхэу адэ-анэр якIэлъыплъыныр арат зыхуэкIуэр. Ауэ Сирием кы-шыхуа зэпэщIэуэныгъэм, иужькIэ зауэм хуэкIуа мафIэ лыгъейр дэтхэнэ зы унагъуэми хуэдэу Щоджэнхэ кыалэлэсаш. Куэдрэ гупсысакым унагъуэр, зэхэтIысэхуэри унафэ ящIаш — Къэбэрдей-Балъкъэрым къэ-Iэпхуэу адэкIэ шыпсэуну.

Уэсмэнрэ Рэбахьэрэ я къуэ нэхъыжэ Заур унагъуэу Герма-нием щопсэу. Ар ахьшэкIэ къадэлэпыкъуэрэ я лъапсэр зы-хуей хуагъазэу араш. Уэсмэн игъэлажэхэри Сирием кыкIы-жахэм ящыш. Ари хьарзы-нэщ езым и Iуэху докI, и къуэш

IэнатIэншэхэми ахьшэ къаре-гъэлэжэ. ШIалэ нэхъышIитIыр — Мурадэ Сибайрэ — езы-хэм ящыгъуш.

Мы унагъуэм ящыщу хэкум и лъагъуэр ягъу хэзышар Му-радш. Ар КъБКЪУ-м медици-нэмкIэ и факультетым ще-джаш. ИтIанэ Сирием игъэзжэ-ри, дзэм къулыкъу шыщIаш, клиникэ кызылIуихри, дзэ доху-тыру шылэжыащ. ИужькIэ, Налшык къэкIуэжри, ординату-рэм шIэтIысхьауэ, СХР-м зауэр кышыхьейри и унагъуэри кыкIэлъыкIуэжаш. Сибай Сирием шIэныгъэ нэхъышхьэ шызыригъэгъуэташ, инженер-электрикш. Иджы Германием кIуэуэ и IэшIагъэмкIэ шылэ-жэну и мурадш. Щоджэнхэ Налшык фэтэр кышаштауэ щопсэу, тхьэмахуитI и пэклэ зэгъэпэщыжыныгъэ-лэжыгъэ-хэм шIадзауэ я лъапсэр зыхуей хуагъазэ.

— Унэ цыкIу кыдатауэ арати, унагъуэр дыщIэхуэн хуэ-дэу къетшIэкIри, унашхьэ тэ-мэми тетлхьэжаш, — желэ Уэсмэн. — Иджы гуэщ дэт-щыхуэ пшантIэм плиткэ итлхь-хьэну араш, итIанэ унэ кIуэщI-хэм я Iуэху зетхуэнуш.

Щоджэнхэ я унагъуэр зыдэ-

сар мазэ зыбжанэ ипэклэ зы-ри кыхэмынэжу зэтракъута, адыгэ нэхъыбэу зыдэса Хьэлэб къуажэраш.

— Адыгэхэр, абазэхэхэр, бжэдыгъухэр дахэу дышызэ-хэст абы, къэрал властри Iейуэ кыитхуштыткъым, — къыддо-гуашэ Уэсмэн. — АрщхьэкIэ, ди нагIэ кыритхар арати, зауэр къэхьейри хэкум дыккыхуэжаш. Дигу итлхьэу, адэж лъахэм къэдгъэзжыны зэрыхуейрэ куэд шIат, ауэ залымыгъэр кыиткIэ-шIэзэрыхьыхуэ зыдгъэхьэжыкым. Пэжыр жыслэнщи, дыщIэгъуэ-жыркым, икIи дгъэзжыны му-рад дилэжыкым. Пэжш лэжыгъэ шыIэжыкым, ауэ шIалэхэр дэнэ хуейми ирекIуи ирелажэ, дэ мы унэм дыштынышынщ.

Благовещенкэ къуажэр хуа-бжыу ягу ирохь Щоджэнхэ. Уэ-рыпсэун тIэкIу уиIэмэ, зэбгъэ-ужыбыфьнуш. «Ди къуэщхэр нэхъыбэу къэкIуэжарэ мы къуа-жэ цыкIуэм кыдэтIысхьэжамэ, ауэ сытми зыдужыжынт», — желэ унагъуэм и тхьэмадэм.

«Уи хэку жыг закъуэ фIэкI имытми, дуней гъэдахэщ уисы-жыху», — жиIаш КIышчокъуэ Алим. Псэху зэхуахьэса мылты-кур яфIэкIуэдами, кыыздэ-Iэпхуэжам шIагъэ мащIэми, я гур яфIэкIуэдыркыым ди лъэп-къэгъухэм. Сыт шхьэкIэ жы-плэмэ, адэж лъахэм зэрис къу-дейм я гур егъэхуабэ...

НЭЩIЭПЫДЖЭ Замирэ.

Адыгэгур къытеофэ тызэдеІэжъыщт

Егъэзыгъэ ІофкІэ Сирием къыкІыжъыхи Адыгеим къыгъэзэжъыгъэ тилъэпкъэгъухэм къалэу Мыекъуапэ имызакъоу, псэуплэкІэ чылагъохэр къыхэзыхыхэрэр мымакІэу ахэтых. Анахыбэу ащ фэдэ тилъэпкъэгъухэр зыщыпсэухэрэр Афыпсыпэ къоджэ псэуплэр ары. Ащ къыхеубытэх чылагъохэу Хьащтыку, Псэйттыку, Пэнэхэс, Афыпсыпэ ыкІи урыс къутырэу Кубанцевыр.

Афыпсыпэ къоджэ псэуплэм иадминистрације ипашэу КІакІыхыу Ахьмэд иІэнатІэ зылуым бэ темышлагъэми, тилъэпкъэгъоу къэкІожьыгъэхэм ыналэ зэраторигъэтырмкІэ ищытхыу аригъэуагъ. Ащ къызэрэхигъэщыгъэмкІэ, зэкІэмкІи тилъэпкъэгъу унэгъо 14 фэдиз япсэуплэ къыхиубытэрэ чылагъохэм ащэпсэх, ахэр нэбгырэ 70-м ехъух. Анахыбэу Сирием къыкІыжъыгъэхэр къызыдэтІысхажьыгъэхэр къуаджэу Пэнэхэс ары.

— Мыхэм япчъагъэ зэблэху зэпыт, сыда плэмэ ялахылхэр къэкІох, къанэхэрэри къахэкІых, Налщык псэуплэкІэ зыгъэзэжъыхэрэри щыІэх, — еІо Ахьмэд. — Къыхэзгъэщымэ сшІоигъу тирайон администрације итхьамати, лъэкІ зІІэу районым исхэри, къоджэдэхэри, хэти ыкІуачІэ, иамал къызэрэхъу, чыплэ къин ифэгъэ тилъэпкъэгъухэм зэрадэлэпыІэхэрэр. Ащ нэмыкІэу кІэлэцІыкІу Фондым, Москва дэс адыгэ кІалэхэу ІэнатІэ зылыгъхэм, общественнэ ІофышІэхэм яшІуагъэ къарагъэкІы, кІэлэцІыкІу щыгъынхэр къафарагъэхых. Джащ фэдэу къалэу Хабаровскэ дэсэу Къуижджэ якІали мыщ зІІахышІу хэзышІыхагъэхэм ащыщ.

Ахьмэд къызэрэтиІуагъэмкІэ, Яблоновскэ, Краснодар ащылажъэхэу, ащыпсэухэу къуа-

джэхэм яунэхэу адэтхэм зыпари арымысэу бэ ахэтыгъэр. Джащ фэдэ унэ нэкІэу чыплэ коим итхэм яспискэ зэхэгъэуцуи, ахэр зыхэхэм адэгущылагъэх ыкІи пкІэ хэмылэу охътэ гъэнэфагъэкІэ ахэм тилъэпкъэгъухэр арагъэтІысхажъэх. ГъэцкІэжъын горэхэр зищыкІагъэхэм ежъ Сирием къыкІыжъыгъэхэм алэкІэ арашыллагъэх. Унэхэр къэзыщфыжъыгъэхэри тилъэпкъэгъу унагъохэм ахэтых, унэ рашІыханэу ханІэ зыщфыгъэхэри щыІэх. Ащ нэмыкІэу, Адыгэ Республикэм мэкъу-мэщымкІэ и Министерствэ ІофышІэхэр мы къоджэ псэуплэм къақлохи, дэкІыгъо семинар афызэхаштэгъагъ. Ар зыфэгъэхыгъагъэр фермер ыкІи унэе хызмэтым къоджэдэхсхэм зызэрэрагъэушъомбгъушт шІыкІэр ары. Мэкъумэщ-фермер ыкІи унэе хызмэтхэр бгъэпсынхэм пае субсидиеу щыІэхэр зыфэдэхэр, мэкъу-мэщым ыльэныкъокІэ федеральнэ ыкІи республикэ программэу аштагъэхэм ахэлэжъэнхэ зэралъэкІышт шІыкІэхэр министрествэм ІофышІэхэм тилъэпкъэгъухэм къафалотэгъэх. Джащ фэдэу чэтыжъыехэр ращэфынхэу, ахъунхэу сомэ мин 45-рэ унагъохэм аратыгъ. Ащ нэмыкІэу, мы зэлукІэм тефэу лъэкІ зІІэхэу, пшъэдэкІыжъэу ыхыермкІэ гъунэпкъэ гъэнэфагъэ зІІэ обществэу «Пынджым икъэгъэкІынкІэ Адыгэ шІэныгъэ-техническэ гупч» зыфиІорэм ипашэу Хьурмэ Хьазрэтрэ зэфэшІыгъэ Іахъэхэлъ обществэу «Синдика-Агро» зыфиІорэм ипашэу И. ЛылапІымрэ Сирием къыкІыжъыгъэ тилъэпкъэгъу унэгъуитІумэ ащырэ чэмитІум шкІэ цыІыкІухэр акІэсхэу аратыгъэх.

— АР-м и Премьер-министрэу КъумпІыл Мурат «тхьа-

уегъэпсэу» еІомэ тшІоигъу, — еІо Ахьмэд. — Тилъэпкъэгъухэр янэплъэгъу рагъэтынхэм, ящыкІэгъэ ІэпыІэгъур арагъэгъотыным фэшІ Премьер-министрэм иунашъокІэ комиссие зэхашагъэу чанэу мы Іофым ыуж итых. Министерствэхэм, комитетхэм унашъо зэрафишІыгъэм тетэу шъхадж зыфэгъэзэгъэ лъэныкъомкІэ чыплэ къин ифагъэхэм яшІуагъэ арагъэкІы. Ащ нэмыкІэу, зэкІэ адыгэхэм тызэкъотэу, ІэнатІэ зІІи, зымыІи тфэлъэкІыштымкІэ тыналэ атетэгъэты. ЕІлани мы къэкІожьыгъэхэр «пшъхъэ къытетІысханхэу» щытхэп. Зы цыпэ горэ ябгъэгъотыгъэхэмэ, ежъхэм ашъхъэ алыгъыжъышт, цыф лэжъақлох. ЕгъашІэм къытхэсыгъэхэм фэдэу макъи къапымыІукІэу мэпсэх. Анахъэу мыхэм пэрыоху къафэхурэр урысыбзэр зэрамышІэрэр ары. «Бзэр тшІэмэ, тыкъэмыуцоу Іоф тшІэшт», — аІо.

Пэнэхэс дэт гурыт еджаплэм мы уахътэм гъэцкІэжъынхэр щэкІох. Ащ Сирием къыкІы-

жыгъэ кІалэхэм Іоф шашІэ. Сыд фэдэрэ Іофи ахэр къыгъаштэхэрэп, яунагъохэр зэраІыгыжъыштыхэм ыуж итых.

— Джырэ уахътэм соткэ 15 зырыз хъурэ чІыгу Іахъхэр ыпкІэ хэмылэу афэдгощынэу ыуж тит, — еІо Ахьмэд. — Ау ар зэттыштыхэр Урысыем ипаспорт зІІэхэр арых. Ащ фэдэхэри мыхэм ахэтых. ЕІлани къыхэзгъэщымэ сшІоигъор къэкІожьыгъэхэм ащыщхэм ІэнатІэ гъэшІэгъонхэр зэраІагъэхэр ары. Бэ инджылызыбзэмкІэ ыкІи французыбзэмкІэ кІэлэегъаджэу щытыгъэр. Ащ нэмыкІэу, уцхэр ышІыхэу зы специалист бэлахэ дэсыгъ къуаджэм. Ау исэнэхьаткІэ Адыгеим ІофшІэн зэрэщимыгъотыгъэм къыхэкІэу Налщык ыгъэзэжъын фаеу хъугъэ. ШІэныгъэ дэгъухэр яІэх, ау ясэнэхьаткІэ Іоф ашІэным пае УФ-м гъэсэнэгъэмкІэ и Министерствэ ишапхъэхэм адиштэу ядипломхэр къагъэшъыпкъэжъынхэ фае. Ащ пае ищыкІагъэмэ ятхылхэр афагъэхъазырынхэу, Москва агъэхынхэу

КъумпІыл Мурат къариІуагъ. Цыф къызэрэқлохэми, предпринимательхэми, гъунэгъухэми — зэкІэ къафэгумэкІыгъэхэм тирэзэныгъэ гущыІэхэр апэтэгъохых. ХыІушъом Іус шапсыгъэхэри къэкІогагъэх, ахэми яшІуагъэ къарагъэкІыгъ. Непэ тилъэпкъэгъухэм зыгорэ къафашІэ, ІэпыІэгъу къафэхъухэ ашІоигъомэ, джыдэдэм анахъ ящыкІагъэхэр псэолъэшІ Іэмэ-псымэхэр, гъэуцъыІалъ, зэрыгыкІэхэрэ машинэр арых. Джащ фэдэ тІэкІу-шъокІу-хэр арых зыфаехэр нахъ, зыми «унэ тфэшъушІ» ыІорэп, «къытфашъушІ» аІорэп, цыф рэхъагых.

Ахьмэд къызэриІуагъэмкІэ, якІэлэцІыкІухэм адыгабзэри, урысыбзэри зэрамышІэрэм къыхэкІэу охътэ хэыхъэ афагъэнэфагъэу ахэм егъэджэнхэр афызэхаштэх. Джащ фэдэу нахъыжъхэми урысыбзэр зэрагъэшІэным фэшІ Пэнэхэс дэт клубым тхьамафэм щэгъогъо кІохэзэ щеджэх, тхылхэри къаратыгъэхэу бзэр зэрагъашІэ.

— Джыри талъэныкъоу къэкІожьыхэ ашІоигъоу къэбархэр къытлгъэлэсых. Ау зычІэсыштыхэ унэ нэкІ зэрэщымІэм къыхэкІэу ар тфэмыуқІоуынкІэ тэщынэ, — еІо Афыпсыпэ къоджэ псэуплэм иадминистрације ипашэу КІакІыхыу Асхьад. — Мыхэм ахэтых бжъэдэгъухэри, къэбортэехэри, абдзахэхэри. Мыекъуапэ дэс адыгэхэм зэлукІэ горэхэр ашІымэ е мэфэкІ зэхыхъэхэр щыІэхэ хъумэ тилъэпкъэгъухэр арагъэблагъэх. Инэм къоджэ псэуплэм ипашэу Хъоткъо Хьызыр машинэ къалыгъақІоуэ къалэм арегъаштэх. Ащ нэмыкІэу, къуаджэм къин Іофыр арыми, хъяр щыІэми макІох, къытхажъх, егъашІэм тхэсыгъэхэм фэдэу хугъэх, мэшлэхъэу тызэхэт. Къинышху къяхъулагъэр, егъашІэм аугъоигъэ мылькур зэкІэ къычІагъэуи, ашъхъэ къырахыжъыжъын фаеу хъугъэ. Арышъ, адыгэгур къытеофэ адыгэхэм сыд фэдэрэкІи тызэдеІэжъын фае, ахэр тэ тлы зэрэщыштыхэр зыщыдгъэгъушъ хъуштыгъ.

КІАРЭ Фатим.

Сурэтым итыр: **КІакІыхыу Ахьмэд.**

Къиныгъохэм арехъыІэх

Адыгэ Республикэм и Правительствэ тилъэпкъэгъоу Сирием къыкІыжъыгъэхэм зэрэфэлъэкІэу адэлэпыІэ. Унагъохэм псэуплэхэр аратых, ящыкІэгъэ Іэмэ-псымэхэр зэхэлэбжъхэзэ арагъэгъотых. Ау ныбжыкІэхэу, шъхъэзакъохэу зиунагъохэр заом къыхэнагъэхэр нахъ къинышхо хэтхэу къысшІошІы. Сыда плэмэ ягупсэхэр, ялахылхэр ахэм акІыгъухэп. Заом къыхэкІыхи мамыр щыІакІэм къыфэкІогъэ цыфхэр къиныгъоу зыІукІэхэрэр зэдгъашІэмэ тшІоигъоу ныбжыкІэхэм ащыщхэм гущыІэгъу тафэхъугъ.

Нажъэ Мыхьамод, илъэс 19 ыныбжъ:

— Адыгэ къэралыгъо университетым сыщеджэ. Мы уахътэм ушэтын-

хэм ятын сэхуы. Гъэмэфэ зыгъэпсэфыгъо уахътэм ІофшІаплэ сыІухъэ, сызэрышъыІэн ахыщэ тІэкІу къэзлэжъы сшІоигъу. Студентхэр чылэм кІожъхэу,

цыфхэми отпускхэр аштэхэмэ, а мээз зауІэм Іоф зыщысшІэн чыплэ зэзгъэгъотынэу сыщэгугъы. Хъаулыеу ащ фэдиз уахътэр згъэкІонэу сыфаеп.

ГущыІэгъу нэужым тызыфэхъугъэ ныбжыкІэм ыцІэ къетымыІомэ нахъ игопэнэу ыІуагъэшъ, тэгъэцакІэ:

— Апэдэдэ Сирием къыкІыжъыгъэхэм сачыщ. Сянэрэ сятэрэ къинагъэх, сшыпхъунахыжъ иунагъуи мыщ къэкІожьын ыльэкІыгъэп. Апшъэрэ еджаплэм стипендие къытеты, ау непэ щыІэ уасэхэмкІэ ащ урышъыІэн плъэ-

кІыштыгъ. Мэзищ зыгъэпсэфыгъо уахътэм къықІоуІ сылажъэмэ, щыгъынхэм ащыщхэр, сищыкІэгъэ тІэкІу-шъокІухэр къэсщэфынхэ сугухэлъэу бэрэ ІофшІаплэ сылыхъугъ. Ау тхылхэр икъоу зэрэсимыІэхэм ыпкъ къыкІыкІэ зыми сиштагъэп. Сэ къэзлэжъышты ахыщэм нахы нахыбэ тазыр ежъ ІофшІаплэхэм арагъэтыштыгъу къысалуагъ.

ІэкІыбым къыкІыжъырэ тилъэпкъэгъухэр щыІэныгъэм хэгъэгъозэжъыгъэнхэмкІэ Гупчэм итхьаматэу ГъукІэлІ Асхьад тызэрэщигъэгъозагъэмкІэ, ныбжыкІэхэм стипендиеу аратырэр сомэ мини 3 хъугъэ. ІофшІэн ягъэгъотыгъэнымкІи ахэм яшІуагъэ арагъэкІышты, хэкІыплэ горэ ащи къыфагъотышты.

ШХОНЧЫБЭШІЭ Рузан.

Зыми щымыгугъхэу хэкълэплэхэм алъэхъух

Тильэпкъэгъухэу Мэхъош Хайсанрэ Абыдэ Нэфынэрэ яунагъоклэ шапсыгъэ къуаджэу Хъаштыку щэпсэух. Зэшхъэгъусэхэм пшъэшъищырэ зы клалэрэ я. Япшъэшъэ нахыжъэу Сэтэнае унагъо илэу Налщык щэпсэу. Лушъабэрэ Гошанэрэ гурыт еджаплэм шеджэх, яклалэу Барисбай ильэс 19 ыныбж, Налщык дэт колледжым псэолъэшл сэнэхъатыр щызэрегъэгъоты.

Нэфынэ къызэрэфилотагъэмклэ, Сирием ит къалэу Дамаскэ пэгъунэгъоу щыт къуаджэу Марджесултан яунагъоклэ дэсыгъэх. Заом ыпкэ къыклэу ахэм ашъхъэ къырахыжъэжын фаеу хъугъэ. Ильэсклэ узэкълэбжъымэ, зэкълэ илахьыл гупсэхэр игъусэхэу адыгэ чыгужъым къыгъээжжыгъ.

— Чылэм заор къыдэхъагъэу, ащ ильэмакъэхэр зэхэтхыщтыгъэх, — ело Нэфынэ. — Ар къыднэмысыппэзэ, зэкълэ ищыклэгъэ тхылъхэр дгъэпсыхи Сирием тыкыкыжыгъ. Сятэ-шыпхъур мазэ нахъ хъугъэп Адыгейм къызыкложыгъэр, ащ заор нахъ ылъэгъугъ. Джыдэдэм тичылэ зыпары дэсыжжэп, зэкълэми ашъхъэ дахыжыгъ. Тыкэкложын зэхъум ахъщэр тфимыгъэкъоу гумэклыгъохэм тахэтыгъ. Ахъшэ тимилахэу щытыгъэп, ау а лъэхъаным би-

летхэр лъэплэ дэдэ хъугъагъэх, къухъэлъагъэхэр нахъ маклэу быбщтыгъэх. Ащ нэмыклэу, Урысыем ипаспортэу тилагъэхэм яплалты икыгъагъ, ахэр иклэрыклэу ядгъэшлыжынынхэ фэягъэ. Джахэми тлэкълэу кын апытлэгъуагъ. Арэу щытми, тичыгужъ тыкыфжжыгъэш, тэгущо.

Нэфынэ Мэхъошхэм яныс, еж илакъоклэ абдзах. Ильэсклэ узэкълэбжъымэ, янэ дунаим ехыжыгъ. Ащ игугъу къышлы хъумэ ыгу къызэхэхъэ. Яти, ышхэри игъусэхэу ахэр шапсыгъэ къуаджэхэм ащэпсэух.

— Апэ къалэу Налщык псэуплэкълэ сыклогъагъ, — къелуатэ Нэфынэ. — Сипшъашъэ сабый къыфэхъунэу щытыти, бээр зэримышлэрэм къыхэкълэу ащ сыналэ тезгъэтыгъ. Адрэхэм ялытыгъэмэ, сэ урысыбээр нахъ сэгъэлорышлэ. Нэужым тиунагъоклэ Мыекыуапэ тыкэкложыгъ, фэтэр къэтыубыти тлэкълэу тисыгъэу, шапсыгъэ лъэныкъом псэуплэкълэ тигъусэхэр клохэу зызэхэтэхым, тэри ащ фэдэ шлоигъоныгъэ тилэ хъугъэ. Адыгэ къуадж тэри тыкыздиклыгъэр, псэуклэу дэлым тыщыгъуаз, нахъ ушы псэушъуш, лэф гори шыбгъотышъуш. Къуаджэу Песейтыку сыкыаклуи тильэпкъэгъоу тапэкълэ дэтлысхъагъэхэм япсэуклэ зысэлъэгъум, сыгу ри-

хыгъ. Хъаштыку шыщ Мышъэхэм яунэ ыпклэ хэмылгъэу тыщыпсэунэу тырагъэтлысхъагъ. Тиунагъоклэ ахэм лъэшэу тафэраз. Къоджэдэххэри мэшэлахъэу дэгъоу къытпэгъоклыгъэх, тыгу къалэтыгъ. Нэужым сяти, сшынахыкыи та-дэжъ къэсщэжжыгъэх.

Нэфынэ къызэриуагъэмклэ, упсэунэу, уисабыхэр зыми щымыгъаклэхэу ушылэнэу уфамэ, хэкълэплэ къызыфэмыгъотын шылэп. Пэнэхэс дэт еджэплэжъэу щытыгъэр Чэмышъо Хъазрэт бэджэндэу къаритыгъэу илахьыл бзылфыгъиш игъусэу ащ техъон-клэлъынхэр щадых. Ишхъэгъусэу Хайсани лэф зэхэдз ымышлэу, гъусэхэр илэхэу Пэнэхэс клохэзэ гъэзэкълэжын, псэолъэшлын лэфшлэнхэм апылхы. Сэнэхъат дэгъухэр ялэхэми, къэкложыгъэ клалэхэм янахыбэм рабочэу лэф ашлэ, сыда плэм нэмыкл лэфшланлэ лухъанхэу бээр ашлэрэп.

— Сисэнэхъатклэ сыклэлэгъадж, инджылызыбээр еджаплэм сцягъэхыщтыгъэ, — ело Нэфынэ. — Налщык сыщэлэфэ тлэкълэу сисэнэхъатклэ лэф сшлагъэ. Сигъусэу къэкложыгъэ бзылфыгъэхэм бээр ашлэрэп, ащ къыхэкълэу ялофхэр къызэтеуцогъагъэх. Джащыгъум сыкыегупшыси, дэн лэфым тыпыхъанэу исхъухъагъ. Ащклэ цех-

хэр зыгъэлажъэу Краснодар дэс араб клалэ горэм селъэлэуи, шэклхэр къытфищэхэзэ, тыфэдэнэу зээгъыныгъэ зэдэтшыгъ. Бэ-шлагъэп лэфшлэныр зедгъэжъагъэр, джыдэдэм зэрыдэхэрэ машиниплэ фэдиз тил, Тхъэм ыломэ, тапэкълэ ар пшлым нэдгъэсын тимурат. Клалэм шэклыри къытфещ, дыгъахэри ежым ещэжы. Зы нэбгырэм непэ ыдыгъэм елытыгъэу лэжъапклэри къытеты. Зыпары умышлэу ушысыным нахы, зыгорэ пшлахэмэ, ушылэн плэклыщт.

— Сирием заор щаухыгъэми, згъээжжын гухэлэ силэп, Хъаштыку сыщыпсэунэу сыфай, — ело Нэфынэ. — Чылэ цыкълэу тызидэсир, рэхъат, зэкълэри цыф дэгъу, гуклэгъу ахэлэ, зи гумэклыгъо апылэп. Тыщыпсэунэу тызэрэкълэуагъэр лъэшэу ягуапэ хъугъэ, тадэжъ къэклож, къытлэплэх, тищыклагъэ шылэмэ, яамал къызэрихъэу тагъэгъоты.

Нэфынэ къызэрэфилотагъэмклэ, ятэжъ ятэ адыгэ чынальэм

зыдырихыжыгъагъэхэу, тыжыным хэшлыкыгъэ къамыщыр, бгырыпхыр ыкли къамэр непэ къызнэсыгъэм агъашлоу нэпэплэу къаухъумэх. Къухъэ-лътэм къамэр къыраарамыгъэхъанымклэ щыни, ар къыздищэжыгъэп, ау къамыщыр Адыгейм къыхыжыгъыгъ. Ар жы дэдэ хъугъэ, тыжын шыпкыгъэм хэшлыкыгъэу гъэшлэгъонэуи шыгъэ. Къамыщым хэзышлыклэхэу ар зылгъэгъэхэм къызэралорэмклэ, ильэс 200-м нахыбэ ыныбжъэу ары. Нэфынэ къызэриорэмклэ, къамыщыр Сирием ильэси 150-рэ илыгъ, адыгэ чынальэм зырахыжыгъэр къэшлэгъуае. Ащ нэмыклэу, янэжъ ятэ иягъэу шым шлохалъэщтыгъэ пкыгъори къызидихыжыгъ, ащи бэдэдэ ыныбж.

Зэшхъэгъусэхэу Хайсанрэ Нэфынэрэ яунагъоклэ кынынр зыщыщыр амышлэу, шы-лэкълэу ялэу псэунхэу, ямурад дахэхэр къадэхъунхэу тафэ-лэало.

КИАРЭ Фатим.

Урысыбээр зэрагъашлэ

Зэо зэпэуцужъэу Сирием къыхъухъагъэм ыпкэ кыкыкылэ тильэпкъэгъоу зычылгужъ къэзыгъээжжыгъэхэр апэрэ гумэклыгъоу зэутэклыгъэхэм ащыщ урысыбээр зэрамышлэрэр. Ащ идэгъэзыжын республикэм зэрэ-щагъэцаклэрэмклэ теупчыгъэ лэкълэбым кыкыжыгъэрэ тильэпкъэгъухэр шылэныгъэм хэгъэгъозжыгъэнхэмклэ Гупчэм ипашэу Гъукълэ Асхъад. Ащ къызэриуагъэмклэ, тильэпкъэгъоу къэзыгъээжжыгъэхэрэм лэпылэгъу афэхъугъэным пае правительственнэ комиссиу зэхашагъэм хэтхэр мазэм зэ зэлэкълэ. Ащ итхъаматэу, АР-м и Премьер-министрэу Къумпыл Мурат егъэзыгъэ лэфклэ Сирием кыкыжыгъэ тильэпкъэгъухэм непэрэ мафэм ехъулэу ялофхэм изытет, ящылэкълэ-псэуклэ зыфэдэм аклэупчлэ. Кын хэфэгъэ цыфхэр шылэныгъэм хэгъэгъозжыгъэнхэмклэ, ищыклэгъэ лэпылэгъур ягъэгъотыгъэнымклэ комисси-ем зэкълэ хэтхэм пшъэрылгъэ гъэ-нэфагъэхэр ялэх.

— АР-м гъэсэныгъэмрэ шлэ-ныгъэмрэкълэ и Министерствэ клэшакло фэхъуи, тильэпкъэгъухэм апае урысыбээмклэ

курсхэр Адыгэ республикэ гимназием ащыфызэхашагъэх, — ело Асхъад. — Ащ ишъагъэклэ Сирием кыкыжыгъэхэм урысыбээр нахъ алэкълэы хъугъэ. Бээр плумылгъэу хэкълэплэ зэрэщымылэр ежхэми къагуры-луагъэш, фэцэхъу къекълэуалэх.

Тильэпкъэгъоу къэзыгъээжжыгъэхэм ясабыхэри Адыгэ республикэ гимназиер ары анахъэу зыщеджэхэрэр. Ахэми бээр зэралумылбым къыхэкълэу кын алэгъу, инджылызыбээр языгъэхырэ клэлэгъаджэхэр лэпы-лэгъу къафэхъух. Хэушъаф-кыкыгъэ программэкълэ ахэм лэф адашлэрэп, ау клэлэгъаджэхэм аналэ къатет, къагу-

рымылуагъэхэр нахъ игъэкълэ-тыгъэу къафалотэжыкы.

— Урысыбээр зэрэзэрагъэ-шлагъэм ишъагъэклэ зыщылэ-жъэштхэ чыплэхэр нахъ къа-гъотыхэ хъугъэ, — къыхэгъэ-щы тигушылэгъу. — Сэнау-щыгъэ зыхэлгъу бэ къахэкълэрэр, пшынаохэри орэдылохэри мыма-клэу ахэтых. Цыфхэм лэфшлэн ягъэгъотыгъэнымклэ Гупчэм зээгъыныгъэ дэтшыгъэу ащ икыулыкыушлэхэр мазэм зэ та-дэжъ къэклож. Ащ ишъагъэклэ тильэпкъэгъухэм лэфшланлэ нахъ зэрагъэгъоты хъугъэ. Хъульфыгъэхэм анахъэу псэолъэшл сэнэхъат алэкълэлыр.

Сирием кыкыжыгъэхэм яегъэдэжэн гъэмэфэ зыгъэпсэ-фгыгъо уахътэми зэпагъэуэгъэп. Гимназием иклэлэгъаджэхэу Къоц Ларисэрэ Фрида Корело-вамрэ урысыбээр арагъашлэ. Клэлэеджаклохэри, студентхэри, нахыжыхэри ащ къекълэуалэх.

Егъэдэжэнхэр зэрэзэхашэхэрэр зэдгъэлъэгъунэу Адыгэ респуб-

ликэ гимназием тыщылагъ. Хъоц Ларисэ иегъэдэжэн сыхъат гурылогъошлоу зэрэзэхашэхэр, щысэхэр къафыхыгъэ агу нахъ къызэринэжыщтым зэрэпы-лыр нэрылэгъу къытфэхъугъ. Хэушъафкыкыгъэ програм-мэкълэ лэкълэбым кыкыжыгъэ-гъэхэм ащ лэф адешлэ.

— Сирием кыкыжыгъэхэр езгъэдэжэнхэу пшъэрылгъэ къы-зысфэгъэуцум сыкыщэтэгъагъ, — ело Ларисэ. — Заом къыхэ-кыжыгъэ цыфхэм зызэрафэс-шыщтыр, еклэлаклэу къафэз-гъотыщтыр сшлэщтыгъэп. Ау апэрэ мафэм къысфэгъэжъагъэу тызэгурылуагъ. Хъал-балыкыгъэу къысфэгъэжыгъэхэр тлэкълэу зэрэтезгъэуштым, агу къызэрэ-дэсщэщтым сыпылэ. Сыряклэ-лэгъэдэжэ къодыеп, сыряныб-джэгъу ыкли.

Егъэдэжэнхэм къаклэлагъэ-хэм бзэм изэгъэшлэн мэхъанэ-шхо зэрэратырэр къыталауагъ. Емызэщыжхэу лэф къадэ-зышлэрэ клэлэгъаджэхэм зэ-

рафэразэхэри къыхагъэщыгъ.

Стлашъу Шэриф ишхъэгъу-сэрэ ипшъашхэрэ игъусэхэу ихэкужъ къыгъээжжыгъ. Кы-зыкложыгъэм къысфэгъэжъа-гъэу егъэдэжэн курсхэм къа-кълэуалэ. Адыгейм къысфэгъэжъа-гъэхэр апэрэ гумэклыгъоу зэутэклыгъэ-хэр урысыбээр зэралумылбыр ары. Джы зыдэгущылэхэрэ цыфхэм къалорэр нахъ зэхэ-шыкыи, ежыри урысыбээклэ нахъ гушылэ хъугъэ. Шэриф Си-рием ильэс пчыагъэрэ механик-инженерэу лэф шишлагъ. Мы аужырэ ильэсхэм пенсием клэуагъэу унэм исыгъ.

Ихэкужъ рэхъатныгъэ зэрэ-шигъотыгъэр Шэриф къыти-луагъ. Ыпклэ къэкложыгъэ-хэри еж Адыгейм исхэри ре-нэу лэпылэгъу къазрафэхъухэр ащ къыхыгъэщыгъ.

Суход Моле едженыр нахъ кын кышчыхъугъ, сыда плэмэ адыгабзи урысыбзи лэкълэхэп. Ишхъэгъуси ежыри мэхих хъугъэу урысыбзэм изэгъэшлэн пылтых. Бээр нахъ къызылэ-клахэм лэфшлэныр ригъэжыгъ. Хэушъафкыкыгъэу зыщылэ-жэп чыплэ илэп, ау псэолгъэ-шынымклэ лэф горэ къыкы-кыгъэ макло, егъэцаклэ. Сыд фэдэрэ лъэныкъоклы лэпылэгъу къафэхъухэрэм зэрафэразэхэр хъульфыгъэм къыхыгъэщыгъ, ау документхэм ягъэпсын ылъэныкъоклэ кыныгъохэр, гумэклыгъохэр зэрэщылэхэми ягугъу къышшыгъ.

ПАТИКЪО Анет.

Сурэтыр лэшыгъэ Аслъан кытырихыгъ.

Тичыгуужъ тыщыбэгъожьын фае

— Махыр, уятэжъ пашъэхэм ячыгуужъ къэбгъэзэжьиным лъапсэ фэхъугъэр лъэпкъ шлулэгъур ара, хъауми ащкIэ нэмыкI ушъхъагъухэр шылагъэха?

— Лъэпкъ шлулэгъур ары ар къызыпкъырыкIыгъэр. Джы къызнэсыгъэм Сириер шлу сэлъэгъу, Iахьылхэри, благъэхэри тилъх. Адыгэ нэгъырэ мини 100 фэдиз ащ шэпсэу, араб нэлуасэхэри тилъх. Зэпхыныгъэ дэгъу тазыфагу илъ. Мыхъо-мышIэ сшIагъэп, пшъэдэкIыжъ сагъэхыгъэп, Сирием дахэу сыщыпсэугъ. Хабзэм сыкъырыфыгъэу е политикэ IофкIэ хэкужым сыкъэкIожьыгъэп. Мыекъуапэ шхъэзакъоу, теубытагъэ сIлэу сыкъэкIожьыгъэп, зекIоу сыкъэкIуагъэп. «Хэкур зэзгъэлъэгъунышъ, сыгу рыхьыхэмэ зысIэтынышъ, сыкъэкIожьын» зыIорэмэ афэдэу сызекIуагъэп. Унэ цыIкIоу сIлэр сщи, мыщ сыкъэкIожьыгъэ. СыздакIорэри сымышIэу, цыфи къэбар есымыгъэIоу, зи згъэгумэкIынэу сыфэмысэу мыщ сыкъэсыгъ. А лъэхъаныр перестройкэ уахътэу шытыгъ, шынгъуагъ, дунаим зэхьокIыныгъэхэр зыщыфэхурэ лъэхъаныгъ. Сэ мыщ сыкъышъыгъу гъэ фэдэу непэ къызынэсыгъэм сэлъытэ. Сирием сыкIоу кыыхэкIы, ау мэфэ 20 — 30 горэ зытешIэIэ, Адыгэ Республикэм сыкъэкIожьынэу сыфаеу, сыгукIэ мыщ сыщыIэу сэхъу. Мыекъуапэ сыкъыздэхъажьырым сыгукIэ рэхъат сэхъужьы.

— Джыдэдэм Сирием зао зэрэщыкIорэм, ащ тилъэпкъэгъухэр зэрэхэIуадэрэм лъэшэу уигъэгумэкIэу кыс-щэхъу. Сыда пломэ уилахьыл-гупсэхэм ащыщхэр ащ къинагъэх. Тилъэпкъэгъухэм аделэгъэн, ахэр тиесепубликэ къэзэжьиныгъэ зэрэфаем бэрэ тытегушыIэ. Шыпкъэ, а лъэныкъомкIэ Iофтхъэбзэ гъэнэфагъэхэри зэрэхъагъэх. Ахэм ягугъу къэпшыIы тшIоигъуагъ.

— Мы лъэныкъомкIэ ашIагъэри макIэ пIон плъэкIыштэп. Ау Iофыр хьылъэ дэдэу шыт. Сирием иIофыгъо къин дэдэу къэуцугъ. Ащ къешIэкIыгъэ къралыгъоухэм непэ хьылъэ къащэхъу. Сирием ихъухъэхэрэм яфэмэ-бжыкIм ахэм къатехъэ, Iофыгъохэри апашъхъэ къеуцых. Мары джы Тыркуем Iофыгъошхо къыфэтэдджыгъ Сирием ихъухъэрэм кыыхэкIэу. Джащ фэдэ къабз Ливани, Иорданиери, Ираки. Непэ Сирием кышъыхурэ тхъамыкIагъохэм адыгэхэм ямызакъоу, сирийцэхэ-

ри, нэмыкI арабхэри зэрэхэIуадэхэр лъэшэу тыгу къео. Ау тэ анахъэу тызыгъэгумэкIыгъэр тидыгэ лъэпкъ кырыкIоштыр ары. ТилъэпкъкIэ а заор зыкIи фэдэп. Адыгэхэр хэлэжъэнхэуи ащ фаехэп, хабзэми Iашэ къритынэу фаеу къариуагъ адыгэ къуаджэхэм адэххэм. Къежъагъэхэми, хабзэм пэшIуекIохэрэми «Iашэр кышъоттышт» аIуагъэми, ар аIахыгъэп. Адыгэхэр а заом хэлэжъэнхэу фаехэп. Араб лъэпкъхэу зэрэуIкIыхэрэм уахахъэу, ащ фэдэ заом ухэлэжъэныр фэдэп. Ау уахэсы зыхъурэм ухэмылажъэми машIор кыбнэсы.

Къэбархэу къытIэклахъэхэрэм

Махыр ипшъэшъэ нахьыжъэу Гупс.

уарыгъозэн хъумэ, непэ ехъулIэу адыгэ нэгъыри 100-м ехъу а заом хэкIодагъ. ЕтIани къэбархэр икIу фэдизэу тшIэхэрэп. ТелевидениемкIэ къатыхэрэм тяплъы, ау хэкIодагъэхэм ягугъу къашIы зыхъукIэ лъэпкъ-лъэпкъэу зтырафыхэрэп.

— Махыр, укызышы-хъугъэ къуаджэу Мунбиджи заор кылылэсыгъа?

— Заор зылъымыIэсыгъэ къали, къуаджи, райони шыIэжъэп. Мунбидж шыщ нэгъыри 5 — 6 фэдиз ащ хэкIодагъ. Сирием иIофыгъо непэ араб Iофыгъо закъоу къэнэжъырэп, хэгъэгукIоцI зэо закъоу ар шытэп, дунэе Iофыгъошхоу хъугъэ.

Непэ мамырныгъэ хэкIыпIэр лъэшэу зэжъу дэдэ хъугъэ. Джы къэгущыIэхэрэр Iашэмрэ кIуачIэмрэ арых. Хэта ащыщэу

ГушыIэгъу тызыфэхъугъэ ГъонэжъыкIо Махыр тигъэзет кызыдэлажъэрэр, ащ иномерхэм къары-хъэрэ статьяхэм ащыщхэр арапыбзэкIэ Интернетым зыригъахъэхэрэр илъэсым къехъугъ. Ар Сирием ит къуаджэу Мунбидж 1951-рэ илъэсым кышъыхъугъ. Илъэсищ ыныбжъэу яунагъокIэ Хьэлэб къэкощы-жыгъэх. Ащ дэт университетым филологиемкIэ ифакультет кыуухыгъ, литературэмрэ бзэхэмрэ адэлажъэ.

Махыр кызырэтфилотагъэмкIэ, 1975 — 1980-рэ илъэсхэм Адыгейм шыщ нэгъырэ зырызэмэ Сирием къакIоу зырагъажьэм, илъэпкъ зэхашIэ нахъ зыкызырэтфилотагъэм ишыхъатэу адыгабзэкIэ тхакIэ зэригъэшIагъ, ащ ыпалокIэ пщынэм къеоу зигъэ-сэгъагъ. 1993-рэ илъэсым Мыекъуапэ кыгъэзэ-жыгъэу щэпсэу. АКЪУ-м Iоф зыщышIэрэр илъэс 20 хъугъэ. Адыгэ радиомы щэлажъэ, Бэж Симэрэ МэфэшIукъо Щангулрэ ягъусэу бзищкIэ къэтынхэр агъэхъазырых.

текIоштыр? Урысыер бэшIагъэу мамырэу зышIуихынэу мы Iофым пылъ. Америкэми, ЕвропекIэ Союзми ащкIэ адэгущыIэ. Сирием ихэбзэ Iэшъхъэтетхэми, мы

Махыр ишъэожъыеу Иланд.

къралыгъом къыпэуцужьыхэрэм ялIыкIохэми бэрэ аIулагъ, ахэри Урысыем къэкIуагъэх. Ау зэгурегъIошъухэрэп, зэдэтIы-сыхъу зэдэгущыIэнхэу амал афигъотырэп. Адрэхэр «Президентыр темыкIымэ, зэзэгъыныгъэ адэтIышътэп» аIошъ къэуцух. Арышъ, Iашэр ары джы къэгущыIэрэр. Цыфхэр бэу заом хэкIуадэх.

— Сирием укызыры-кIыжыгъэм елъытыгъэу, ащ шыпсэурэ тилъэпкъэгъухэр Адыгейм къэзэкощыжьи-гъэнхэмкIэ джыри шы-кIэ-амалыкIэу амыгъэ-федагъэу гу зылъыпта-гъэхэм уакытегушыIэ тшIоигъуагъ.

— Хэкуми, Къэбэртэе-Бэлъ-кърары арысхэр зэкIэ тхъа-егъэпсэху, ашIагъэри макIэу сIорэп. Адыгэхэу Тыркуем шыпсэхуэрэми тхъаегъэпсэху ятIэIо. Тыркуем шыIэ Адыгэ Хасэхэм зыгорэ къатенэу тлыгътэрэп. Ау тшIэрэр икIу фэдизэу тлыгътэпшъуштэп, кIуачIэу тилэмрэ

Мыщ унагъо шысшIагъ. Фэдз шыщ Къэрэхъу Жаннэрэ сэр-рэ зы шыIэныгъэ гъогу тызды-техъи, пшъэгъытIурэ зы шъа-ррэ зэдэгъотыгъэу зэдэтэпIу. Сипшъэшъэ нахьыжъэу Гупсэ АКЪУ-м экономикэмкIэ ифа-культет иа 1-рэ курс кыуухыгъ. ЯтIонэрэ пшъашъэу Данэ я 9-рэ классыр, сикIалэу Иланд я 4-рэ классыр къаухыгъ. Сишъхъэ-гъусэ дэн IофымкIэ Iэпэлэс, «Аргом» сурэттехэу Iоф шешIэ. Сильфыгъэхэр адыгабзэкIи, урысыбзэкIи мэгущыIэх, ара-пыбзэми, инджылызыбзэми хэшIыкI афырIа.

Сшынахъыжъэу ГъонэжъыкIо Сэбахъдин джыдэдэм Мыекъуапэ дэс. Ар Хьэлэб и Адыгэ Хасэ итхъаматэу шытыгъ. Иунагъорэ ежыырэ тикъалэу кызыкощы-жыгъэхэр мэзибл фэдиз хъугъэ. Ащ ыпэкIэ икIалэу Умар мыщ къэкIожьыгъагъ ыкIи унагъо шышIагъ.

ЯтIонэрэ сшынахъыжъэу Мы-хъамэтхэр иунагъо зэтэчыгъэ хъугъэ: ащ икIалэу Нэуасрэ иунагъорэ Налышък щэпсэху. ЯтIонэрэ кIалэу Бибэрс иуна-гъуи, яни Тыркуем, Рихъанием, шыIэх. Ахэм тиесепубликэ къа-гъэзэжьи ашIоигъу, ау тхылхэр афэгъэхъугорэп. Сшынахъыжъ ипшъашъэу Мэйсал ары ана-хъэу тызыфэгумэкIыгъэр. Арырэ ишъхъэгъусэрэ (убых кIал) Хьэ-лэб къыдэнагъэх. Сшынахъыжъ иятIонэрэ кIалэу Нэузэт заом ыпэкIэ Саудовскэ Аравием кIуагъэу Iоф шешIэ. Ежъ Мы-хъамэтхэр шыIэжъэп, 2002-рэ илъэсым Сирием идунай щихъожьыгъ.

Зэшищрэ зы шыпхурэ тэхъу. Сшыпхъоу Сэбихъэ илъэс 72-рэ ыныбжъ, сиунагъо зыхэсыр илъэс 17 хъугъэ.

Сэ сиунэгъо закъокIэ къэб-гъэлъэгъон плъэкIышт зэгупсэхэр зэкIэрычыгъэ зэрэхъухэрэр, заом тхъамыкIэгъошхо адыгэхэм кызырафыхьырэр.

Сыдэуштэу тэ гупсэфыгъо ти-Iэна тигупсэхэр, тилахьылхэр модыкIэ шыIэхэу, машIом хэт-хэу? Тэ рэхъатэу мыщ сыдэу-штэу тыщыпсэхуагъ? Джары ана-хъэу кыыхэбгъэщы сшIоигъуа-гъэр.

Урысыем джыри зыфэтэгъа-зэ адыгэхэм IэпыIэгъу къафэ-хъунэу, посольствэу иIэмэ уна-шхо афишIынэу, IэкIыб кърал IофхэмкIэ Министерствэм игъо-гукIэ ядокументхэр арыми, адыгэхэу якIуалIэрэмэ яIофхэр псынIкIэ къафашIынэу, нахъ нэ-гуихыгъэхэу къапэгъокIынхэу, амал зэрIэкIэ къаделэнхэу, заом имашIо беженцэхэр кызырэхэ-кIыжыгъэхэр зыщамыгъэгъу-шIэнэу, мыдыкIэ, ОБИР-мкIэ, джащ фэдэ унашъохэр афи-шIынхэу тельэу.

— Махыр, тизэдэгущы-Iэгъу икIэухым адыгэ-хэм сыда узэрафэлъало пшIоигъор?

— Сильэпкъэгъухэм сафэ-лъало шыIэкIэшIу яIэнэу, къэ-зыгъэзэжьи гъэхэм мыщ лъэпсэ пытэ щадзыжынэу, шыбэгъон-хэу, ыпэкIэ лъыкIотэнхэу, IэкIыб къралыгъоухэм арыс адыгэхэм къагъэзэжьинымкIэ ягъогу зIу-хыгъэнэу. Урысыери, Адыгэ Рес-публикэри, араб къралыгъоухэри зэгурьIонхэу, мамырэу зэдэпс-энхэу, зэдэлэжъэнхэу сыфай. Сэ шхъэ фэгъэхъыгъэмэ, тегъазэ сIлэжъэп, тятэжъ пашъэхэм ячыгуужъ сэ шыIэкIэ рэхъат шысшIа.

— Махыр, тхъауегъэ-псэу уахътэ кыыхэб-гъэкIи гушыIэгъу укы-зэрэтфэхъугъэмкIэ.

ДэгущыIагъэр
ЛЫШЭ Саньет.

Илъэс 41-рэ сыныбжыгъ
Мыекъуапэ сыкъызэкIожьым.

Комбайнэ 12 коц хьасэм кыщеклоклы

Тхыгъэ-сурэт репортаж

Мыгъэрэ Ионыгъошхор тызы-хэт лъэхъаным мэфэ ошлэ лъэ-бэкъу инхэмкIэ республикэм игубгъохэм ащэлъэбакъо. Тэри, Ионыгъор гъэзет нэкIубгъохэм кыащыгъэлъэгъорэ журналист-хэм, ащ тыдэлъэбакъозэ, бэ-мышлэу тызлылэсыгъэм щыт-лъэгъурэ пстэури тэгъэшагъо.

Станицэу Джаджэ икIэу ста-ницэу Дондуковскэм клорэ ас-фальт гъогум тызэрыс маши-нэмкIэ тырычъэзэ, нэплъэгъум кызыериубытэу кыридагъэм кинотехыгъэ теплъэу кыт-шуагъэшлы. ГъогубгъуитIум зыщыпэхэр къяолIэрэ коц хъ-сэшхом итеплъэ закъуи укье-гъэшхэкIы зыфалорэм фэд, зэ-горэм зэраоштыгъэу, лэжы-гъэр игъом угъоижыгъэным фэшI зэхашэгъэ «заор» ащкIо. ЗыбгъумкIэ «Полесье» зыфи-лорэ комбайни 6-р зэуж итхэу кыщеклоклы. Ахэм ащыщхэу зикомбайнашъхъэ остыгъэр кызышынэкIаорэр къэуцугъ нэмыIэу КамАЗ автомашинэ иныр бгъодахъэш, икузов кье-такъо дышгъашгор зытеорэ коц Iожыгъэр (гузэгум джабгъум-кIэ щыт сурэтыр). КъэтэшIэ-жы хъсапэм щыт «Тойотэ» джип машинэ фыж инэу хъыз-мэтшIаплэр зэхэзыщэгъэ ыкIи

шъукъытефагъ Ионыгъом ижъо-тыплэ шыпкъэм. Джары шъуе-плъ тикоц зэрэIутхыжырэ шыкIэм, — ыломэ, Iапэ ышIы-зэ гъогубгъуитIум аIулъ коц

нахъ кытпэчыжъэ хъсэпэ лъэ-ныкъом «щэхъушIэ». Адрэ гъогубгъум комбайни 5-мэ Iоф-шашIэ: щыр «Донных», тIур «Енисеих». Ахэм лэжыгъэр

жыгъэ, гектар телъытэу ащ кытыгъэр центнер 37-рэ, апэрэ илгъэхэм ягъэпшагъэмэ, ар макIэ. Зизэрар къэкIуагъэр кIымафэми гъатхэми чIыгум

гъоу шъуиIэхэм ацIэ къяIоба.

— Механизатор дэи тилэп, зэкIэ зыфэгъэгъэхэрэ IофшIэн-хэм афэлэпэласэх. Тызымыгъэ-разэрэ ахэтэп. Тэри афатшIэрэр бэ. ЯлэжъапкIэ дэгъу. Илгъэс къэс Ионыгъом анахъ гъэхъагъэ щызышIыхэу комбайнэхэм атесхэм лэжыгъэм имэфэкIэу зэхатцэхэрэм автомашинэхэр шIухъафтынхэу щяттхэзэ зэ-кIэми яIэ хъугъэ.

Ахэм тарыгушIэзэ, хъса-пэм комбайнэу къэсыгъэр кы-зэтеуцо. Ащ къэхыгъэ кIалэм текIуалIэ (гузэгум сэмэгумкIэ щыт сурэтыр). Ар илгъэсыбэ хъугъэу комбайнэм тесэу лэ-жыгъэр Iузыхыжырэ меха-низатор IэпIасэу Николай Пра-ховыр ары.

Ащ тыкыгъокIыжыгъэ нэ-мыIэу хыпкъым кыхэлъади тпэмычыжъэу къэуцугъэ авто-машинэм кыкIыгъэ бзылъ-фыгъэм макъэ къярегъэIу щэ-джэгъуашхэр кызыеришагъэм-кIэ. Ар илгъэси 7 хъугъэу Ионы-гъом фэгъэзагъэхэм афэшIэры-хъэрэ Наталья Лубжа (ычIэгъ-кIэ агузэгу ит сурэтыр). Ком-байнэхэм къяхыгъэ механизаторхэри, шоферхэм ащыщхэри ащ къэкIуалIэхэшь, щэджэ-гъуашхэр рагъажъэ (ычIэгъкIэ

акIэзыщыщт машинэ заули хъ-сапэм щызэхэтых, ежэх зибун-кер лэжыгъэр из хъугъэу макъэ къэзыгъэIуштыт. Хъсэ цыпэм агрегатитIу щыт — зы тракторым пхъэлэш пышIагъ, ятIонэрэм псыр зэрыз бочкэ-шхор зэрыт прицеппыр пыт (ычIэгъкIэ сэмэгумкIэ щыт су-рэтыр), зыгорэкIэ чIыплэ горэм машIо кыыщиштэмэ агъэкIо-сэным ахэр фэхъазырых.

— Юныс, тхъапша бжы-хъасэу мыгъэ шъуиIэр? — зэдэгущыIэгъу кIэкIымкIэ мыр апэрэ упчI.

— ПстэумкIи тибжыхъасэ-хэр зэрэхъуштыгъэхэр гектар 2800-рэ, ащ щыщ хъэ гектар 300-р мэфышкIэ тыугъоижы-гъэ, гектар телъытэу ащ цент-нер 41-рэ кытыгъ. Рапс гек-тар 500-у тIагъэри Iутхы-жыгъ, зы гектарым центнер 20 кытхыжыгъ. Коц гектар 2500-у къэдгъэкIыгъэр ары джы зиIухыжынын тыпылър. Гектар 900 фэдиз тыугъои-

илгъэсыбэ хъугъэу ащ пэщэны-гъэ дызезыхъэрэ хъакурынэ-хъэблэ кIэлэ бэлахъэу Сапый Юныс иеу щытыр. Ащ тыкIэ-лъырыхъагъ нэмыIэу ежыр, сыдигъуи зэрихабзэу, Iушхып-цыкIыгъэ кытгэкIуалIэ.

— Журналистхэр, дэгъоу

хъсэшхом сапэм зырагъэлэтэу кыащеклоклырэ комбайнэ куп-хэм тыналэ атырытегъадзэ.

Гъогум исэмэгубгъу зы куп хъухэу «Полесье» зыфилорэм фэди 6-мэ етIупшыгъэу коцыр щыIуахыжы. Ахэм апэлудзыгъэ хъазырэу комбайнэу «Акросыр»

ищыкIэгъэ шынгъагIэр зэрэ-IэкIэмыхъагъэр ары.

— Мэфэ тхъапшыкIэ коцым иIухыжынын шъуухышты?

— Уахътэр ошIоу кIоштымэ, тхъамафэм емыхъоу ари зэ-шIотхышты.

— Анахъ комбайнер дэ-

джабгъумкIэ щыт сурэтыр).

— Юныс, гъэбжъум шъу-кымыбгынэу, шъуиIофхэр зэкIэ дэгъоу зэпыфэнхэу тышгуфэ-лъаIо, — тэIош, Ионыгъор зы-щыжыот коц хъасэм тыкыхэ-кIыжы.

ЛIЭХЪУСЭЖЪ
Хъаджэсэртбий.

ИСКУССТВЭМРЭ ТАРИХЪЫМРЭ

Хъугъэ-шлагъэр къегъэлъагъо

Адыгэхэм ятарихъ, шэн-хабзэхэм яхьылэгъэ фильмэхэм яклэщэкло-зэхэщаклоу Нэгъэплъэ Аскэрбий илофшлагъэхэм къатедгъэгущыиэ тшолыгъоу тыулагъ. Сирием зэо-банэхэр зэрэщы-зэпымыухэрэр, тилъэпкъэгъухэм я Дунэе зэлуклэгъу Налщык зэрэщыклогъыр къыдэтлътэ-хи, непэрэ щылаклэм диштэрэ упчлэхэри еттыгъэх.

— Сэнэхъатэу сир инженер-машиншл, — къелуатэ Нэгъэплъэ Аскэрбий. — Политехническэ институтыр Воронеж къыщы-сыухыгъ. 2006-рэ ильэсым сегупшыси, адыгэмэ яхьылэгъэ фильмэр згъэхъабырэнэу унашъо сэр-сэрэу зыфэсшъыжыгъ. Ти-адыгэ лъэпкъ итарихъ, тхьамы-клэгъошхоу къырашыллагъэр къэзылэтэрэ фильмэ зэрэтимы-лэм сигъэгумэкъыштыгъ.

зэрилъэкъыгъэр къэтлуатэ зы-хьуклэ, лъэпкъым ишэн-хабзэхэм гуклэ зафэогъазэ. Джары ятло-нэрэ фильмэр адыгэмэ яшэн-хаб-зэхэм афэгъэхьыгъэу зыкы-тетхыгъэр. Режиссерыр Нэхэе Юр, ар Москва дэс.

— **Адыгэхэр хэгъэгу 55-м ехъумэ ащэпсэух. Тилъэпкъэгъухэм ящылаклэ дунаим чашлэу олътэ?**

лъэпкъ идеем епхыгъэх. Къушъ-хъэ Дуган Тыркуем, Уджыхъу Ихсан Германием къыштыта-луагъэр, Санкт-Петербург къы-щызэхэтхыгъэр, нэмыкхэри зы-фэгъэхьыгъэр зы — хэкум лъэп-къыр къеклужьын фае.

— **Фильмэм теплъыгъ. Гугъэуэу хэтхэм адаклогъ, лъэпкъ шлэ-жъым урегъэгупшысэ. Акъыл хэпхынэу щыт.**

— Сценарийер Гъубжъэкъо Марат ытхыгъ. Даур Хъусенрэ сэрэу режиссерэу фильмэм Иоф дэтшлагъ. Александр Никано-вымрэ Зэрамыку Аскэррэ опе-раторых. Композиторыр Лыб-зыу Аслъан, тхыгъэхэм къаджа-гъэхэр Афэшлэгъо Фаинэрэ Бэгъ Сэидрэ.

— **Зэхэщэкло шъхьалэу фильмэм илэр Нэгъэплъэ Аскэрбий.**

— Фильмэр дахэу зэгъэклогъэ хъугъэу сэлътэ. Гъубжъэкъо Марат сценарием Иоф дишлэзэ, ытхыгъэм зэхъоклыныгъэхэр фишлыжхэу бэрэ къыхэкъыгъ. Иофыгъошхо ыгъэцклагъ, сыфэ-раз. Александр Никановыр опе-раторэу фильмэ заулэмэ ахэлэ-

жъагъ. Исэнэхъат хэшлукл ин-фырил, гуетыныгъэ ин хэлъ.

— **Ипылэгъу къыпфэ-хъугъэмэ гущылэ фабэ-хэр къапылалэхэу зэ-хэсхыгъ.**

— Цифровой камерэу сомэ мин 700 фэдиз зыуасэр зысэщэ-фым, Къэбэртэе-Бэлъкъарым цышхэу, Москва дэс сиунэкъо-щэу Нэгъэплъэ Эльдар, Хьа-къунэ Тимур, Бэлэгъэ Заур, Си-дэкл Артур, Павел Дроботовыр, Шэкло Руслъан, нэмыкхэри И-пылэгъу къысфэхъугъэх. 2011-рэ

ильэсым кинокомпаниеу «Чер-кесия-фильмэр» зэхэтщагъ. П. Дроботовыр бизнес цыклогъ зыпкъ игъэуцогъэнымклэ, Иофыр лъыгъэклогъэнымклэ пащэу щыт. Зэнэкъокъум тыхэлажыи, сомэ мин 300 къысфэгъэшъо-шагъ — ар тищылэгъэ техникэм икъэщэфын пэлудгъэхъагъ.

— **Мыекъуапэ Иофшлагъэ щыуил.**

— Ары. Едгъэжъагъэр лъыд-гъэклогъэным тыфэхъазыр. Мыль-куклэ Ипылэгъу къысфэхъугъэ-хэ Хьамхъукъо Руслъанэ, Быр-сыр Бислъанэ, Хъунэгъо Рэщы-дэ, Былымыхъэ Рэщыдэ, Цуекъо Муратэ, Цэй Айдэмыр, Джар-мэкъо Хьызыр, Кларэщэ Ан-цокъо, Шъхьэлэхъо Аслъанэ, нэмыкхэм гъэзетымклэ «тхьа-шъуегъэпсэу» ясложьы сшло-игъу. Артистхэм, тхыгъэхэм къа-джэгъэхэ Афэшлэгъо Фаинэрэ Бэгъ Сэидрэ фильмэр къагъэба-игъ. Зэдзэкъыжын Иофыгъохэр Фаинэ дэгъоу ыгъэцклагъэх.

— **Сирием къэбар гу-мэклогъу къыкхыгъэрэр фильмэм къыщышъо-**

— **Иоф къызырыклогъ узыфежъэгъагъэр. Гугъэр бгъэпытэным фэшлэу бытыплэ пшы-гъэр къэошлэжъа?**

— Тхыгъэхэр щылагъэх. Ти-лъэпкъ итарихъ къыткхъухэрэ ныбжыкхэу шылгъэгъозэнхэм, дунаим адыгэхэр нахьышлоу шылгъэшлэным афэшлэу фильмэм мэхъэнэ ин илэу сэлътэтхыгъ. Фильмэр зэрэтепхышты шылкэр сымышлэу, техникэу тищылэгъэ-щтыр тимылэу Иофым тыфежъэ-гъагъ. Арэу щытми, Адыгеим и Къэралыгъо телерадиокомпание псынклэу тыгурылуи, апэрэ филь-мэр 2007-рэ ильэсым къыдэдгъэ-кыгъагъ. Дунаим тет адыгэмэ фильмэр зэралгылэсэрэм тигъэ-гушхуагъ.

Ятлонэрэ фильмэр ащ къыкхыгъагъ...

— Адыгэхэр ильэси 100-м нахьыбэрэ ячлыгу фэзэуагъэх. Лъэпкъым ащ фэдэ къарыу къе-зытыгъэр, дэхагъэу хэлъыгъэри къыуэхъумэзэ лыгъэ зэрихъан

— Анахъ лъэшэу тызыгъэгум-мэкхэм ар ащыт. Хэхэс ады-гэмэ яхьылэгъэ фильмэр 2011-рэ ильэсым къыдэдгъэкъыгъ. Хэ-гъэгъу зэфэшъхьафхэм ащытет-хыгъэхэр зэдгъэфжынкхэм фэшлэу грузинэу Вахтанг Микеладзе ишлогъэшхо къытигъэкъыгъ. Искусствэм ар щыцлэрылу. Ащ сыкырыплъызы, фильмэр зэрэб-гъэпсышты шылкхэм сэри нахъ хэшлуклэ фысилэ хъугъэ.

— **Хэкум тилъэпкъэгъу-мэ къагъэзэжъыным узэригъэгумэкхырэ тэшлэ. Я 4-рэ фильмэм лъапсэ фэхъугъэм зи къеплолагъэгон.**

— Тиныбжыкхэм адыгабзэр зымышлэу ахэтэр маклэп. Икхыб хэгъэгумэ арысхэр зыдэлсэхэрэ лъэпкъхэм ахэткхуанхэмкхэ цынагъо шыл. Япллэнэрэ филь-мэм уеплъымэ, географийер зэ-рэиным уналэ теодзэ. Иордани-ем, Германием, Тыркуем, Санкт-Петербург, Москва, Къэбэртэе-Бэлъкъарым, Адыгеим фильмэр ащытетхыгъ.

— Фильмэм цыфэу къыщы-гушылэрэр бэ. Яеплъыкхэр

луатэ, Урыс-Кавказ заом къыныгъоу адыгэ-мэ къафыхыгъэм ти-мылэпкъэгъухэр къытегушылэх.

— Заом политикэ уасэ къы-ратыгъ, ащкхэ гъунэ имылэу са-фэраз.

— **Иоф умышлэу ущы-сын плъэкхыштыт, къыкхыгъагъэу филь-мэр зыфэдэщтыр къыталаба.**

— Адыгэ бзылтыфгъэм, ным игупшысэхэм афэгъэхьыгъэщт.

— **Уигухэлъхэр къыб-дэхъунхэу пфэсэлэ.**

— Тхьауегъэпсэу.

Зэфэхьысыжъ клэкл. Япллэ-нэрэ фильмэр филармонием къызыщыгъэзлагъом, Икхыб хэ-гъэгумэ къарыкхыгъэжъэхэр, шлэныгъэлэжъэхэу Мамый Ру-слъан, Цуекъо Алыи, Мэщфэшлу Нэдждэт, Тыркуем къыкхы-жыгъэ Бажъ Кая, ныбжыкхэ-хэм къыталагъэм тилъэпкъэ инеушрэ мафэ нахьышлу зэрэ-хъуштыгъ гуклэ уфецэ. Сирием ис тилъэпкъэгъухэм хабзэм икхы-лыкхушлэхэр Ипылэгъу зрафэхъ-уштыгъэм ушыгъыгъы хъушты.

ЕМТИЛЪ Нурбий.

Редактор шъхьалэхэр:

ДЭРБЭ Тимур
ХЪЭШУЦЭ Мухъэмэд
ТХЪАГЪЭПСЭУ
Уцужыкхы

Зэхэзыщагъэхэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкъ
Иофхэмкхэ, Икхыб къэралхэм
ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм
адырлэ зэлхыныгъэхэмкхэ
ыкхы къэбар жъугъэм
иамалхэмкхэ и Комитет
Алресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Зыщаушыхъатыгъэр:

Урысые Федерацием хэутын Иоф-
хэмкхэ, телерадиокъэтынхэмкхэ ыкхы
зэлъысыкхэ амалхэмкхэ и Мини-
стерствэ и Темыр-Кавказ чыплэ
гъэлорышлэп, зэраушыхъатыгъэ
номерыр ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

ОАО-у «Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр, 268

Редакциер зыдэщылэр:

385000, къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр, 197.
Телефонхэр: приемнэр: 52-16-79, редактор
шъхьалэм напэрэ гуадзэр —
52-49-44, редактор гуадзэр — пшъэдэкхыж
зыхьырэ секретары — 52-16-77.
E-mail: adyvoice@mail.ru

Пчъагъэр

40 10

Индексхэр

52161

52162

Зак. 2456